

Udgangspunkt for vækst i Region Sjælland

De første skridt til et faktabaseret grundlag

Rapport udarbejdet af Copenhagen Economics ApS og Inside Consulting

Oktober 2005

Det midlertidige vækstforum i Region Sjælland

Udgangspunktet for vækst i Region Sjælland

Faktabaseret analyse af regionens vigtigste udfordringer

Oktober 2005

Indholdsfortegnelse

FORORD	3
SAMMENFATNING	4
REGIONENS HOVEDUDFORDRINGER	5
UDFORDRINGERNE OMKRING PRODUKTIVITETSVÆKSTEN	5
UDFORDRINGERNE OMKRING ERHVERVSSTRUKTUREN	6
UDFORDRINGERNE OMKRING KONKURRENCEEVNEN – DE HØJTUDDANNEDE OG INNOVATIONEN	6
REGIONENS STYRKER OG SVAGHEDER	7
KAPITEL 1 VEJEN FRA FAKTA TIL STRATEGI	10
1.1. REGIONAL ERHVERVSPOLITIK	10
1.2. DE FØRSTE BYGGESTEN I REGION SJÆLLANDS VÆKSTSTRATEGI	10
KAPITEL 2 REGIONENS ØKONOMISKE UDVIKLING	13
2.1. REGION SJÆLLANDS INDKOMSTNIVEAU	13
2.2. PRODUKTIVITETEN GØR FORSKELLEN	15
2.3. PENDLING	16
2.4. KONKLUSION OM DEN ØKONOMISKE UDVIKLING	17
KAPITEL 3 DEN REGIONALE KONKURRENCEEVNE	19
3.1. ANALYSERAMMEN	20
3.2. REGIONENS SAMLEDE KONKURRENCEEVNE	21
3.3. MÆNSKELIGE RESURSER – REGION SJÆLLAND HAR FÅ HØJTUDDANNEDE	22
3.4. IVÆRKSÆTTERI – REGIONEN MED FÅ VÆKSTIVÆRKSÆTTERE	24
3.5. INNOVATION – REGIONENS MARKANTE SVAGHED	25
3.6. IKT – MANGEL PÅ FORMELLE KOMPETENCER	26
3.7. AFSLUTNING	27
KAPITEL 4 DEN ERHVERVSMÆSSIGE SPECIALISERING	31
4.1. DEN ERHVERVSMÆSSIGE UDVIKLING	31
4.2. HVAD ER ERHVERVSKLYNGER?	33
4.3. REGION SJÆLLANDS KLYNGER	34
4.4. KONKLUSION OM ERHVERVSSTRUKTUREN	41

Bilag 1: De fem regioners økonomiske udvikling

Bilag 2: Dekomponeringsanalyser 1993 og 2003

Bilag 3: Benchmarking af regionernes konkurrenceevne

Forord

Dette notat¹ er udarbejdet på opdrag fra Erhvervs- og Byggestyrelsen til brug for det midlertidige vækstforum i Region Sjælland. Notatet er et skridt i retning af at etablere et faktabaseret grundlag til diskussion af hovedudfordringerne i regionen.

Notatet beskriver Region Sjællands økonomiske udvikling og den regionale konkurrenceevne. Vi belyser også Region Sjællands erhvervmæssige specialisering sidst i notatet.

Analyserne fokuserer på de områder i den regionale erhvervs politik der er vigtige for at forbedre Region Sjællands globale konkurrencekraft. Det sker ud fra en betragtning om at de vigtigste politiske rammer for en stærk konkurrenceevne i fremtiden fastlægges regionalt og ikke nationalt. En udvikling der skyldes globaliseringen, udflytningen af arbejdspladser og den stigende konkurrence på viden og innovation. Der er således brug for at nytænke hvordan vi laver regional erhvervs politik i Danmark, således at strategierne passer til fremtidens globale vidensamfund.

De valgte emner i notatet er derfor ikke altomfattende, og en række mulige indsatsområder i Region Sjælland er ikke beskrevet i notatet. Fx kommer vi i notatet *ikke* ind på potentialerne inden for de lokalt orienterede erhverv (håndværk, detailhandel og den offentlige sektor) lige som arbejdsmarkedspolitikken og en række andre politikområder kun berøres lejlighedsvist.

Notatet kan tjene som de første skridt på vejen mod en regional vækststrategi for Sjælland. Det giver det første billede af regionens styrker og svagheder i den globale konkurrence på viden og innovation. Og det tegner et billede af, hvilke erhvervsklynger der kan satses specielt på i Sjællands vækststrategi. Med andre ord udgør notatet de første brikker i et faktabaseret beslutningsgrundlag der skal vise hvor godt rustet Region Sjælland er til at konkurrere i den globale vidensøkonomi.

Notatet er blevet til gennem tre hovedaktiviteter: Først en kort dialog med sekretariatene for de regionale vækstfora, hvor indhold og form blev fastlagt. Herefter er det anvendte datagrundlag blevet opdateret. Endelig har Copenhagen Economics, i samarbejde med Inside Consulting, udarbejdet notatets tre hovedanalyser. Parallelt hermed har vi lavet lignende notater for de øvrige midlertidige vækstfora.

---

¹ Rapporten er redigeret efter retningslinjerne i Copenhagen Economics' skrivepolitik. Vi følger Dansk Sprognævnets anbefalinger og benytter de nye kommagregler som er beskrevet i Retskrivningsordbogens § 45-55.

Sammenfatning

Region Sjælland, har sammenlignet med de øvrige regioner, oplevet en pæn velstandsfremgang i de senere år. Velstanden er godt nok steget lidt mindre end i Hovedstaden, men udviklingen i velstanden i Region Sjælland har været bedre end i resten af landet. Således er erhvervsindkomsten pr. indbygger steget mere i Region Sjælland end i landet som helhed. Også når det gælder beskæftigelsen, klarer regionen sig lidt bedre end landsgennemsnittet.

Analyserne i denne rapport peger på den høje pendling til Hovedstadsregionen som en del af forklaringen på Region Sjællands høje indkomstniveau og pæne fremgang. En stor del af regionens velstandsstigning kommer således fra produktive virksomheder uden for regionen og regionen bliver på sin vis trukket med frem som følge af sin placering som nabo til Hovedstaden – som har været landets mest fremgangsrige region i perioden.

Den kraftige vækst i indkomster og beskæftigelse i Hovedstaden har altså smittet af på Region Sjælland og skabt øgede indkomster til regionen. Dette er en positiv effekt som har været til gavn for regionen som helhed og i særdeleshed for de fem kommende storkommuner der ligger nærmest Hovedstaden (Solrød, Greve, Roskilde, Lejre og Køge). Disse fem kommuner tegner konturerne af en delregion i regionen hvor mere end 33 procent af de beskæftigede borgere pendler til Hovedstaden. I de øvrige nye kommuner er der under 25 procent hovedstadspendlere. De fem pendlingskommuner har samtidig de fem højeste indkomstniveauer i regionen. Mønsteret er meget klart: jo længere fra Hovedstaden desto lavere pendling og desto lavere gennemsnitlig indkomstniveau.

Dette understreger at det er væsentligt at der arbejdes med at skabe arbejdspladser og vækst inden for den sjællandske region, især når man inddrager de demografiske perspektiver for regionen. Fremskrivninger af befolkningens udvikling viser at andelen i den arbejdsduelige alder vil falde mere i Region Sjælland end i de øvrige regioner. Det betyder en mindre arbejdsstyrke og flere ældre hvilket stiller højere krav til værdiskabelsen blandt de som er tilbage på arbejdsmarkedet for at det samlede indkomstniveau ikke skal falde. Det betyder at vækstskabelsen i regionens eget erhvervsliv er den største udfordring for regionen.

Når det gælder udviklingen på arbejdspladserne i Region Sjælland, viser analysen at der er skabt ca. 7.000 nye job i regionen i perioden fra 1997 til 2004. Dette svarer til en beskæftigelsesfremgang på 1,9 procent, mod 1,4 procent i landet som helhed. Dermed er der en række positive signaler i den samlede beskæftigelsesmæssige udvikling i regionen – også når det gælder regionens eget erhvervsliv.

Regionens hovedudfordringer

Samlet peger denne analyse på fire hovedudfordringer for Region Sjælland idet regionen er karakteriseret ved:

- Lav produktivitet i regionens eget erhvervsliv
- De globalt orienterede erhverv søger gradvist til andre regioner
- Det er svært at fastholde og tiltrække højtuddannede ansatte
- Innovationen er koncentreret på få, men meget innovative virksomheder

Nedenfor uddybes hvorfor vi peger på disse fire hovedudfordringer, og regionens styrker og svagheder på andre områder gennemgås også.

Overblik over hovedudfordringerne i Region Sjælland

Lav produktivitet i regionens eget erhvervsliv

- Hvordan kan man gradvist øge værdiskabelsen i regionens virksomheder så de nærmer sig niveauet i Hovedstaden?
- Hvordan kan man over tid reducere indkomstniveauets afhængighed af pendlingen?
- Hvor stor en forandring af værdiskabelsen per ansat er nødvendig for at kompensere for det demografiske pres?

De globalt orienterede erhverv søger gradvist til andre regioner

- Nye jobs skabes især i lavværdisektorer og den offentlige sektor.
- Regionen har samlet set færre stærke globalt orienterede klynger end andre regioner, men f.eks. er farmaceutisk industri på vej frem i regionen.
- På nogle områder vinder andre danske regioner terræn inden for Region Sjællands styrkepositioner. Det gælder f.eks. plast.

Svært at fastholde og tiltrække højtuddannede medarbejdere

- Der er få højtuddannede i regionens virksomheder og få lange videregående uddannelsespladser.
- Mange af højtuddannede bor i regionen, men arbejder i Hovedstaden.
- Regionen mangler den tiltrækning som metropolen har.
- Hvad er de effektive tiltag til at modvirke denne bevægelse?

Innovationen er koncentreret på få, men meget innovative virksomheder

- Region Sjælland har relativt få innovative virksomheder, og der bruges færre penge på forskning og udvikling i erhvervslivet.
- Blandt dem der er innovative er der et meget højt samspil med videninstitutioner.
- Udfordringen bliver især at styrke innovationskapaciteten i det brede lag af små og mellemstore virksomheder.

Udfordringerne omkring produktivitetsvæksten

Produktiviteten i regionens eget erhvervsliv får forstærket betydning for det samlede velstandsniveau i regionen hvis tendensen til øget udfordring fortsætter og hvis fremskrivningerne af den aldersmæssige sammensætning holder. Alene den reduktion af befolkningen i den arbejdsduelige alder der forudsiges frem til 2015 vil alt andet lige trække betydeligt ned i velstandsniveauet i regionen.

Med et produktivetsniveau, en beskæftigelsesgrad og en erhvervsfrekvens som i dag vil den demografiske udvikling alene trække indkomsten per capita ned fra de nuværende 0,5 procent

over landsgennemsnittet til 1,5 procent *under* landsgennemsnittet. Dette spænd angiver altså hvor meget større det demografiske pres er på Region Sjælland end på resten af landet.

Det bliver dermed en hovedudfordring for regionen at finde tiltag der kan øge den langsigtede produktivitetsvækst uden at den økonomiske performance på kort sigt forringes. Det vil sige at fastholde en høj beskæftigelsesgrad og forsøge at forbedre erhvervsfrekvensen, samtidig med at værdiskabelsen øges.

Der er umiddelbart to veje til en bedre produktivitetsvækst. Den ene går via en forandring af erhvervsstrukturen, den anden går via en forbedring af konkurrenceevne i de eksisterende erhverv. De øvrige hovedudfordringer handler om disse to veje til vækst.

Udfordringerne omkring erhvervsstrukturen

Når det gælder strukturforandringen af Region Sjællands eget erhvervsliv, er der en række advarselsslamper der blinker. Det skyldes at væksten over den nævnte periode dækker over et skifte fra generelt højproduktive brancher til generelt lavproduktive brancher. Beskæftigelsesvæksten i regionen har nemlig især fundet sted inden for forretningservice, den offentlige sektor, i byggeriet og inden for detailhandlen, mens beskæftigelsen i de såkaldte globalt orienterede erhverv med en generel højere værdiskabelse er gået tilbage i regionen.

Der er dog undtagelser fra dette billede. Således har der været god fremgang i den ene af regionens erhvervsmæssige styrkepositioner – den farmaceutiske industri – mens der har været en relativ tilbagegang i en anden styrkeposition – inden for plastindustrien.

Dette fremgår af en ny klyngeanalyse der skal ses som det første overbliksskabende skridt på vejen til at finde de erhvervsmæssige styrkepositioner som Region Sjælland skal leve af i fremtiden. Benytter man denne nyudviklede metode, viser analysen at regionen samlet set har færre erhvervsmæssige styrker end de øvrige regioner idet kun den farmaceutiske klynge skiller sig ud som en klynge i vækst, og med høj specialisering. Blandt de globalt orienterede klynger har Region Sjælland flere klynger der taber markedsandele end klynger der vinder markedsandele. Samlet set antyder analyserne i denne rapport således at regionens konkurrenceudsatte erhverv er under stigende pres.

Udfordringerne omkring konkurrenceevnen – de højtuddannede og innovationen

En anden advarselsslampe bliver tændt når vi ser på resultaterne den gennemførte benchmarkanalyse af regionens konkurrenceevne. På en række centrale områder klarer regionens virksomheder sig mindre godt. Benchmarkanalysen viser blandt andet at:

- Region Sjælland har mange iværksættere i forhold til andre regioner, men samtidig viser analysen at der er færre vækstiværksættere i Region Sjælland end i de øvrige regioner. Det vil sige, at godt nok skaber regionen relativt mange nye virksomheder, men der langt mellem de nye virksomheder der skaber mange job.
- Regionens præstationer på innovationsområdet er svage ifølge de anvendte indikatorer. Sammenlignet med andre danske regioner, er der relativt få virksomheder der er innovative, og den bagvedliggende forsknings- og udviklingsindsats er den laveste blandt de fem regioner. Samtidigt besidder Region Sjælland bestemt også en del meget innovative virksomheder, som kan tjene som forbilleder for andre.
- Sammenlignet med andre regioner, er der få højtuddannede i regionens virksomheder. Det kan udgøre en trussel for den fremtidige udvikling af erhvervslivet, og det er givet vis en del af forklaringen på den manglende omstilling af erhvervsstrukturen. Samtidig har regionen også nogle særlige muligheder for at tiltrække højtuddannede, idet der allerede i dag bor mange højtuddannede i

regionen, men som har deres arbejdsplads i Hovedstadsregionen. Muligheden kunne bestå i at man langsomt forsøger at trække de bedste af disse pendlere over i regionens egne virksomheder.

- De formelle it-kompetencer er beskedne sammenlignet med resten af landet. Dette billede modificeres dog af at udbredelsen af it i virksomhederne generelt er god.

Samlet ligger Region Sjælland som nummer tre af de fem nye regioner på et konkurrenceevneindeks, der måler virksomhedernes præstationer på fire centrale vækstkilder: Menneskelige resurser, iværksætteri, innovation og ikt. Der er to forhold, der trækker præstationerne op:

- Den mest erfarne arbejdsstyrke i landet.
- En høj etableringsrate (her overgås regionen kun af Region Hovedstaden).

Nogle af de nævnte svagheder spiller sandsynligvis en rolle for at de globale erhverv taber markedsandele. Dertil kommer at analyser af danske regioners udvikling² har vist at regioner med svage præstationer på de fire vækstkilder også ofte vil opleve en langsommere produktivitetsvækst end regioner med gode præstationer på vækstkilderne.

Førnævnte analyser viser endvidere at præstationerne på vækstkilderne i form af flere iværksættere og flere vækstiværksættere, flere talentfulde tilflyttere, højere innovation, og bedre brug af den nye teknologi kan påvirkes gennem en målrettet indsats på at forbedre de regionale rammebetingelser for hver af de fire vækstdrivere. Det bliver således påpeget at der er en tæt sammenhæng mellem de regioner der tilbyder gode rammebetingelser og dem der opnår gode præstationer på vækstkilderne. Med andre ord kan det med rimelig sikkerhed dokumenteres at en aktiv regional erhvervspolitik i sidste ende styrker værdiskabelsen i det private erhvervsliv. Det er hovedargumentet for at se nærmere på Regions Sjællands rammebetingelser på disse fire områder.

Samtidigt bør det dog nævnes at en del virksomheder i Region Sjælland formodentlig drager fordel af gode rammebetingelser i Hovedstadsregionen på udvalgte områder. F.eks. kan en højteknologisk virksomhed i Region Sjælland have et intensivt samarbejde med DTU hvor den korte afstand til Hovedstadsregionen ikke udgør en hindring for effekten af samarbejdet. På andre områder kan det være mere kritisk om rammebetingelser er til stede i regionen eller i naboregionen. Region Sjælland har altså her nogle særligt gunstige muligheder for at udnytte rammerne i Hovedstadsregionen som kan holdes i baghovedet i gennemgangen af regionens egne rammebetingelser.

Regionens styrker og svagheder

Når det gælder de erhvervsmæssige rammebetingelser, er der både styrker og svagheder i regionen³. Her er det vigtigt at sondre mellem generelle styrker, hvor regionen klarer sig lidt bedre end andre regioner, og så unikke styrker hvor regionen har helt særlige forudsætninger som andre regioner kun vanskeligt kan kopiere.

---

² Se Copenhagen Economics og Inside Consulting (2004), *Regionernes Konkurrenceevne*, forskningsprojekt gennemført for Indenrigs- og Sundhedsministeriet.

³ Denne opsummering er baseret på en analyse med den regionale konkurrenceevnemodel som er udviklet for Indenrigs- og Sundhedsministeriet i forbindelse med forskningsprojektet "Regionernes Konkurrenceevne". Modellens data og indikatorer er siden blevet opdateret med de senest tilgængelige data. Primo 2006 vil der foreligge en udvidet version af modellen som omfatter flere helt nye indikatorer som kan uddybe og nuancere det billede vi kan tegne på nuværende tidspunkt. Analyserammen og mulighederne med den udvidede model er nærmere forklaret i kapitel 3.

Ligeledes er det væsentligt at sondre mellem generelle svagheder, hvor regionen står lidt svagere end andre regioner, og så centrale kritiske svagheder som er de hindringer der begrænser at regionen kan udnytte sine unikke styrker.

Denne analyse kan alene pege på generelle styrker og svagheder ved regionen. Det vil sige felter hvor man klarer sig lidt bedre eller lidt dårligere end de andre fem regioner. Fordi de anvendte metoder og data er relativt gennemprøvede, er det samtidig vores opfattelse at dette er første skridt til at finde de unikke styrker og de kritiske rammebetingelser. En effektiv vækststrategi bør basere sig på de unikke styrker og en forbedring af de kritiske rammebetingelser, og der er behov for nærmere analyser for at finde frem til disse.

Betragter man de tilgængelige indikatorer, fremstår rammerne for at tiltrække og fastholde kvalificeret arbejdskraft som den største svaghed. Regionen har få uddannelsespladser, og der investeres mindre i byfornyelse, kultur og fritid, end der gøres i andre regioner. Det er dog for tidligt at drage klare konklusioner på dette område. Både uddannelsesmæssigt og pendlingsmæssigt hænger Region Sjælland tæt sammen med Region Hovedstaden. Det betyder at erhvervslivet – i hvert fald i dele af regionen – kan trække på de rammer som Region Hovedstaden tilbyder. Når det er sagt, bør det samtidig nævnes at regioner med få videregående uddannelsespladser alt andet lige kan have sværere ved at tiltrække højtuddannede kandidater, og det kan være vanskeligere at levere et mix af uddannelser der modsvarer det der efterspørges af erhvervslivet.

Når det gælder rammebetingelserne for iværksætteri, ligger regionen omkring middel på de tilgængelige indikatorer. I en fremtidig indsats på iværksætterområdet kunne regionen bl.a. fokusere på balancen mellem generelle iværksætteraktiviteter og aktiviteter rettet mod innovative iværksættere med et vækstpotentiale. Således peger indikatorerne på at det sidste område ikke skal undervurderes.

Når det gælder rammebetingelser for innovation, tyder tallene på at de innovative virksomheder er gode til at hente viden. Således ligger regionen nummer ét på den indikator der måler hvor mange innovative virksomheder der samarbejder med videninstitutioner.

Både når det gælder de meget innovative virksomheder og virksomheder med lav innovationskapacitet, kan der henvises til internationale erfaringer⁴ der viser at regionale videninstitutioner kan spille en væsentlig rolle som regional medspiller og motor for vækst og innovation. Ønsker regionen f.eks. at sætte ind på efterspørgselsiden, og sigte mod at brede innovationsindsatsen ud til flere virksomheder, kan en måde være at regionens videninstitutioner indgår samarbejder med f.eks. erhvervsserviceudbydere og lokale uddannelsesinstitutioner om initiativer der styrker virksomhedernes fokus på innovation og på udviklingsarbejdet.

Endelig peger tallene på ikt-området på at regionen har en relativ svaghed på de formelle ikt-kompetencer. En udfordring på dette område bliver at vurdere om der er særlige kompetencebehov på it-området som kunne imødekommes, f.eks. via professionsrettede it-uddannelser.

---

⁴ Se f.eks. Goldstein, H A & C S Renault (2004), "Contributions of Universities to Regional Economic Development: A Quasi-experimental Approach", *Regional Studies*, vol. 38, 7 Oct 2004 for en introduktion til erfaringer fra USA, og Andersson, R, J M Quigley & M Wilhelmson (2004), "University decentralisation as regional policy: the Swedish experiment", *Journal of Economic Geography*, Vol. 4, 2004 for en beskrivelse af svenske erfaringer.

Vores benchmarkanalyse af rammebetingelserne placerer samlet Region Sjælland som nummer fire ud af de fem regioner. Den samlede placering er i sig selv ikke så væsentlig. Den væsentlige information ligger i de enkelte indikatorer og i analyserne på tværs af indikatorerne på de enkelte områder.

Til sidst skal det understreges at det analytiske grundlag for regionens fremtidige indsats skal kvalificeres yderligere i takt med at de kvalitative dele af erhvervsstrategien sættes i gang. Der kan være behov for at se på hvordan klyngerne er fordelt i de forskellige områder af regionen. Og der kan være behov for at dele nogle af notatets indikatorer op i underindikatorer i takt med at der indhentes mere viden om hvad de enkelte klynger konkurrerer på.

Kapitel 1 Vejen fra fakta til strategi

Dette notat er et skridt i retning af at etablere et faktabaseret grundlag til diskussion af hovedudfordringerne i regionen. Notatet indgår således i en længere proces med faktabaserede analyser som grundlag for en effektiv strategi for regionens erhvervsudvikling. Nedenfor vil vi søge at sætte notatet ind i en overordnet ramme på vejen fra fakta til strategi.

1.1. Regional erhvervs politik

Det globale vidensamfund har fundamentalt ændret på grundlaget for at skabe økonomisk velstand i regionerne. For 10, 20 og 30 år siden var den vigtigste opgave i den regionale erhvervs politik at skabe udvikling i de svageste områder af landet og at sikre at det regionale arbejdsmarked og de lokale uddannelser fulgte med erhvervslivets behov. Omvendt blev de vigtigste politiske rammer for en stærk konkurrenceevne skabt på nationalt niveau.

I dag er virkeligheden en anden. Produktion, udvikling og arbejdskraft er blevet langt mere mobile. Den del af produktionen der med fordel kan flyttes ud vil blive det. Og i de velstillede lande og regioner vil virksomheder kun overleve og vokse hvis de er i stand til at udvikle nye produkter og ydelser der appellerer til fremtidens forbrugere.

Tendensen i de senere år har været at de stærke regioner løber fra de svagere regioner. Stockholm (Sverige), Oulo (Finland), Cambridgeshire (England) og Styria (Østrig) er eksempler på regioner der har draget fordel af det globale vidensamfund. De har tidligt forstået at videntungt udviklingsarbejde og specialiseret produktion flytter til de regioner der har noget særligt at tilbyde. Gennem omfattende analyser og et tæt samarbejde mellem virksomheder, myndigheder og videninstitutioner har disse regioner skabt sig et forspring i regionernes konkurrence på viden og innovation.

Den stigende mobilitet af viden og produktion rejser således en ny udfordring for den regionale erhvervs politik. Det bliver i stigende grad regionerne der må tage ansvaret for at skabe økonomisk vækst i Danmark. Opgaven er at skabe unikke kompetencer og videnmiljøer som gør regionerne så attraktive at virksomheder med et globalt potentiale bliver i regionen. Eller flytter til regionen. Denne opgave kan ikke løses fra Christiansborg eller fra Bruxelles.

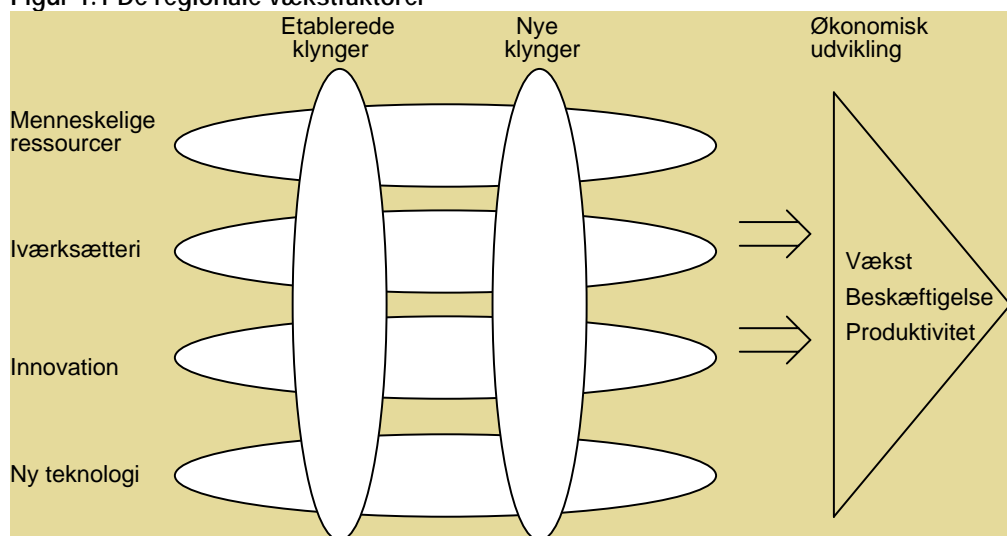
1.2. De første byggesten i Region Sjællands vækststrategi

Formålet med dette notat er at præsentere et foreløbigt bud et faktabaseret beslutningsgrundlag, som Region Sjællands vækststrategi skal bygge på.

Box 1: Definition af en region

En region er ikke er entydig størrelse. Europa er en region. Jylland er en region. Falster er en region. Regioner skal defineres for at blive entydige. Denne analyse tager udgangspunkt i de fem regioner der er defineret og vedtaget fra politisk side. En region betragtes derfor gennem hele analysen som en samlet administrativ enhed. Regionerne bliver påvirket og påvirker selvfølgelig omgivelserne. Derfor fokuserer analysen af Region Sjælland på hvilke forhold der gør sig gældende for Region Sjælland som en selvstændig region, men inddrager omgivelserne i det omfang det er muligt og vurderes nødvendigt.

Sammensætningen af de tre dele i denne analyse er ikke tilfældig. De nyeste internationale og danske analyser af regionaludvikling peger på at fremtidens succesregioner for det første klarer sig godt på fire centrale vækstfaktorer. Og for det andet domineres af nogle stærke klynger bestående af netværk af innovative virksomheder som er afhængig af samme viden og som både konkurrerer, samarbejder og køber varer og ydelser hos hinanden. Det er illustreret i figur 1.1.

Figur 1.1 De regionale vækstfaktorer

Kilde: REGLAB Fokusanalyser

De fire vækstfaktorer er menneskelige resurser, iværksætter, innovation og ny teknologi (især informations- og kommunikationsteknologi). Nyere analyser i både OECD og Danmark viser at lande/regioner med høj vækst netop skiller sig ud på disse fire område i forhold til andre lande/regioner. Copenhagen Economics og Inside Consulting har bl.a. dokumenteret at op imod 70 procent af forskellene i danske regioners produktivitsudvikling kan forklares ved disse fire faktorer. Omvendt spiller faktorer som infrastruktur, fysisk planlægning og generel arbejdsmarkedspolitik en mindre rolle end tidligere.

Klyngerne kan i mange regioner deles op i etablerede klynger og i nye klynger. De etablerede klynger udgør kernen i den regionale økonomi. Men det er også vigtigt at regionerne har et frugtbart klima til at udvikle nye klynger. Mange af de etablerede klynger vil uundgåeligt opleve faldende beskæftigelse (kombination af stigende produktivitet, out-sourcing og fokusering på videntunge funktioner) uanset om de får succes i den globale videnøkonomi eller ikke. Derfor skal erhvervs politikken også understøtte etableringen af nye klynger, hvor dette er realistisk.

Figur 1.1 illustrerer at vækstkluder og klyngepolitik hænger tæt sammen. En indsats over for menneskelige resurser må tilrettelægges med udgangspunkt i de kompetencebehov som præger regionens eksisterende og potentielle erhvervs klynger. Med andre ord: Selv om de fire

vækstfaktorer er generiske i den forstand at de er vigtige for alle regioner, skal den konkrete indsats skræddersys til den enkelte region⁵.

Denne kompleksitet betyder at analyserne i dette notat langt fra er tilstrækkelige til at afgøre hvilke initiativer Region Sjælland skal sætte i værk. Vi kan med analyserne ganske vist finde frem til hvilke regioner der gør det bedst på centrale rammebetingelser, og vi kan afsløre hvordan Region Sjælland klarer sig på de pågældende områder. Men konkrete politikker kan ikke overføres fra en region til en anden. Analyserne kan indikere hvor Region Sjælland har sine styrker og svagheder. Men designet af konkrete erhvervspolitiske initiativer kræver dyb indsigt i de specifikke klyngers behov. Og samtidig er det vigtigt at erhvervspolitikken bidrager til at skabe viden og kompetencer som gør Region Sjælland til et unikt sted at drive virksomhed. Med andre ord: Region Sjælland skal finde sine egne løsninger

De faktabaserede analyser udgør de første vigtige skridt på en længere rute mod en fremtidssikret vækststrategi for Region Sjælland.

Notatet er bygget op om elementerne i figur 1.1 Kapitel 2 indeholder en deskriptiv analyse af den økonomiske udvikling i Region Sjælland de seneste 10 år.

Derefter viser kapitel 3 resultaterne af en benchmarkanalyse af Region Sjællands konkurrenceevne på de fire vækstfaktorer. Analysen er baseret på Copenhagen Economics' og Inside Consultings regionale konkurrenceevnemodel udviklet for Indenrigs- og Sundhedsministeriet.

Endelig analyserer kapitel 4 hvilke klynger der er dominerende i Region Sjælland og hvordan disse klynger har klaret sig i de senere år sammenlignet med resten af Danmark. Analysen er baseret på en ny klyngedatabase som Copenhagen Economics har udviklet for Erhvervs- og Byggestyrelsen samt Århus, Ringkjøbing og Viborg amter.

Til sidst skal det endnu engang understreges at det analytiske grundlag i dette notat skal kvalificeres yderligere i takt med at de kvalitative dele af erhvervsstrategien sættes i gang. Der kan være behov for at se på hvordan klyngerne er fordelt i de forskellige områder af regionen. Og der vil være behov for at rulle mange af notatets indikatorer ud på underindikatorer⁶ i takt med at vi indhenter mere viden om hvad de enkelte klynger konkurrerer på.

Til slut skal det understreges at den regionale konkurrenceevnemodel vil blive væsentligt forbedret i løbet af vinteren 2005/2006.⁷ Blandt andet vil modellen blive udvidet med indikatorer for en række rammebetingelser som der ikke er data for i dag.

---

⁵ Det gælder dog i højere grad menneskelige resurser og innovation end det nødvendigvis gælder iværksætteri og ny teknologi. Mange (dog langt fra alle) af initiativerne til fremme af iværksætteri og anvendelse af informations- og kommunikationsteknologi er generelle og kan således anvendes på tværs af klynger og brancher.

⁶ Fx kan indikatoren for højtuddannede (se kapitel 3) underopdeles på niveauer (KVU, MVU, LVU og PhD'er) samt uddannelsesretninger (fx tekniske, merkantile, samfundsfaglige)

⁷ Erhvervs- og Byggestyrelsen har finansieret udviklingsarbejdet, der indebærer, at en række nye data vil blive indsamlet i løbet af efteråret (se www.ebst.dk eller www.reglab.dk)

Kapitel 2 Regionens økonomiske udvikling

I dette kapitel opsummerer vi Region Sjællands økonomiske udvikling de sidste 10 år. Kapitlet sammenligner indkomstniveauet med landsgennemsnittet og afklarer hvordan forskellige forhold forklarer afvigelsen fra gennemsnittet. Kapitlet afsluttes med at belyse betydningen af den store pendling til Hovedstaden for regionen.

Analyserne viser at borgerne bosiddende i Region Sjælland generelt har et højt indkomstniveau, men at en stor del af denne indkomst tjenes af folk der pendler til hovedstaden. Faktisk viser analysen en tæt sammenhæng mellem netto-udpendlingen til hovedstadsregionen og delregionernes indkomstniveau. Jo flere pendlere, desto højere indkomst. Uden denne store pendling ville indkomstniveauet i regionen være betydeligt lavere, og det understreger behovet for at se nærmere på hvad der skaber vækst og arbejdspladser inden for regionens grænser.

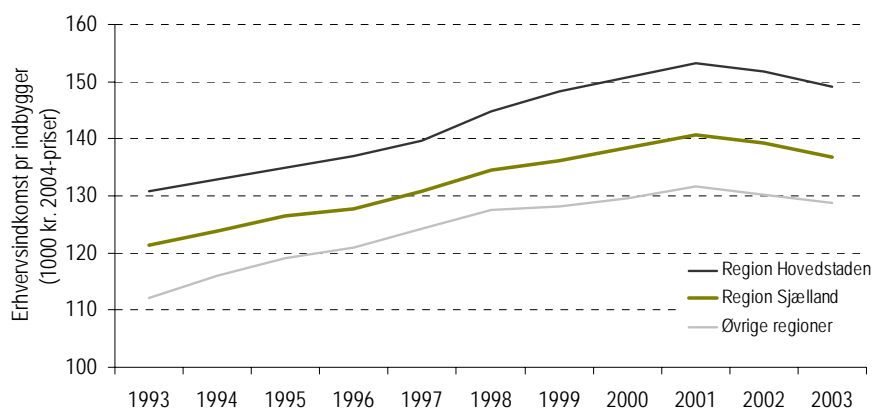
Hertil kommer at den seneste befolkningsfremskrivning fra Danmarks Statistik viser at Region Sjælland i særlig grad påvirkes af de demografiske forskydninger de næste 10 år. Andelen af befolkningen i den arbejdsduelige alder forventes at falde mere i region Sjælland end i nogen af de øvrige regioner og det lægger et pres på indkomstkabelsen i erhvervslivet hvis det nuværende velstandsniveau skal opretholdes.

Hovedudfordringen for regionen synes således at blive at forbedre indkomstkabelsen for regionens eget erhvervsliv således at man i fremtiden kan reducere afhængigheden af pendlingen og modvirke presset fra de demografiske forandringer.

2.1. Region Sjællands indkomstniveau

Region Sjælland har i dag et indkomstniveau der ligger cirka et halvt procent point over landsgennemsnittet (målt i erhvervsindkomst pr indbygger). Hovedstadsregionen klarer sig markant bedre end de øvrige regioner med et indkomstniveau på 10 procent over landsgennemsnittet. De tre øvrige regioners indkomstniveau ligger under landsgennemsnittet. Derfor giver det mening at sammenligne Region Sjælland med henholdsvis hovedstaden og de øvrige regioner.

Figur 2.1 Udviklingen i erhvervsindkomst pr. indbygger, 1993-2003

Kilde: Copenhagen Economics og Danmarks Statistik.

Note: Erhvervsindkomsten er opgjort efter bopælskommune.

Grafen viser at indkomstgabet mellem Region Sjælland og Region Hovedstaden ligger relativt konstant på 7,5 procent frem til 1999 og derefter øges til 9 procent i 2003. Derimod ligger Region Sjælland relativt stabilt i forhold til de øvrige regioner.

Box 2: Det anvendte vækstbegreb

Vi benytter *erhvervsindkomsten* som regionalt indkomstmål i denne analyse. Det er et udtryk for regionens evne til at skabe erhvervsrelateret indkomst og dermed værdi. Erhvervsindkomsten (tidligere også kaldet primærindkomst) omfatter dels løn mv. som ansat og dels overskud af selvstændig virksomhed. Overskud af selvstændig virksomhed beregnes med udgangspunkt i de skattemæssige regler for opgørelsen af virksomhedsoverskud. Erhvervsindkomsten opgør således de erhvervsrelaterede indkomster i form af løn og overskud fra egen virksomhed. Formue- og kapitalindkomst indgår eksempelvis ikke i erhvervsindkomsten.

Bruttonationalproduktet (BNP) er teoretisk set et mere omfattende mål for værdiskabelsen i samfundet, men da dette tal ikke er registerbaseret, så bruges der en række fordelingsnøgler for at kunne skønne det regionale BNP. Der er derfor usikkerheder forbundet med BNP opgjort på regioner og der kan være relativt store variationer fra år til år alene på grund af opgørelsesmetoden. Desuden er de regionale regnskaber endnu ikke datareviderede, og er endnu ikke i overensstemmelse med det årlige nationalregnskab. Ydermere er opgørelsen for 2001 - 2003 kun foreløbig og lader sig i øvrigt ikke opgøre på de kommende regioner. Disse forhold taler imod at anvende de regionale nationalregnskaber til sammenligninger af indkomstkabelsen i danske regioner og over tid. Derfor anvender vi ændringen i erhvervsindkomsten per indbygger som vækstsmål i analysen.

Erhvervsindkomsten er opgjort ved hjælp af såkaldte registerdata, hvor oplysninger fra de enkelte borgeres indkomstoplysninger summeres til regioner af Danmarks Statistik. Derfor er der ikke de samme måle-usikkerheder i de regionale erhvervsindkomster, som der desværre findes i de regionale BNP-data. Fordelen ved de registerbaserede erhvervsindkomstdata er desuden at ændringer fra år til år er udtryk for reelle ændringer i de værdier som regionens borgere har skabt.

En gennemgang af de øvrige socio-økonomiske indikatorer viser endvidere at Region Sjælland har:

- En lav erhvervsfrekvens der ligger under landsgennemsnittet (ca. 76 procent i 2004)
- En faldende andel af personer i den erhvervsaktive alder som i 2004 desuden ligger under den landsgennemsnitlige andel på 67 procent.
- En arbejdsløshed på ca. 6 procent. Det er lidt bedre end landsgennemsnittet.
- En større produktivitetstigning i perioden 1997 -2003 end landsgennemsnittet.
- Et produktivetsniveau lidt over landsgennemsnittet.

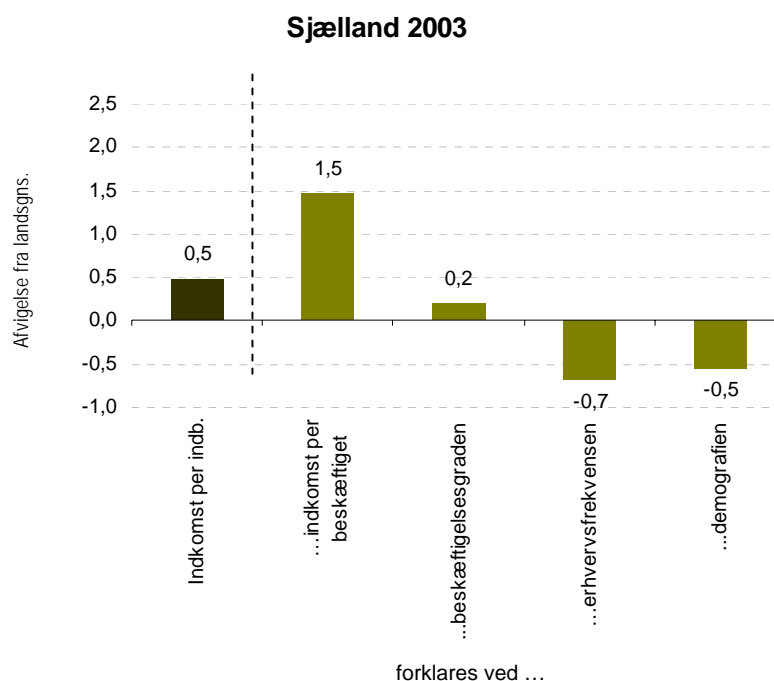
Bilag 1 uddyber disse udviklingstendenser.

2.2. Produktiviteten gør forskellen

For at få et indblik i hvad der er årsagerne til Region Sjællands position på erhvervsindkomst pr. indbygger har vi taget et øjebliksbillede af hvordan forskellige faktorer bidrager til positionen i dag⁸. I forhold til Danmarks gennemsnitlige erhvervsindkomst pr. indbygger inddeler vi afvigelsen i fire årsager.

Figur 2.2 viser analysen af Region Sjællands erhvervsindkomst pr indbygger for 2003 opgjort i procentvisafvigelse fra landsgennemsnittet. Figuren viser at den vigtigste årsag til at Region Sjælland har en højere indkomst pr indbygger er en høj produktivitet. Forskelle i produktiviteten forklarer mere end dobbelt så meget af velstandsforspringet som nogen af de øvrige komponenter.⁹

Figur 2.2 Årsagerne til afvigelse i erhvervsindkomst pr. indbygger i 2003

Kilde: Copenhagen Economics og Danmarks Statistik

Analysen viser desuden at beskæftigelsesgraden i Region Sjælland er højere end på landsplan, men effekten på indkomstniveauet er dog beskedent sammenlignet med de øvrige faktorer.

Region Sjælland er endvidere den region der har den mindst gunstige erhvervsfrekvens. Denne faktor bidrager isoleret set til at trække erhvervsindkomsten ned med 0,7% i forhold til landsgennemsnittet.

Endelig bidrager regionens befolkningssammensætning negativt til velstandsniveauet. Sammenlignet med det øvrige Danmark, har Region Sjælland en større andel af børn og ældre. Dernæst viser fremskrivningerne i bilag 1 at den aldersmæssige sammensætning hurtigt forandres. Alene den reduktion af befolkningen i den arbejdsduelige alder der forudsiges frem til 2015 vil alt andet lige trække betydeligt ned i velstandsniveauet i regionen.

⁸ Vi ignorerer de forskellige komponenters gensidige påvirkning over tid ved at tage et øjebliksbillede.

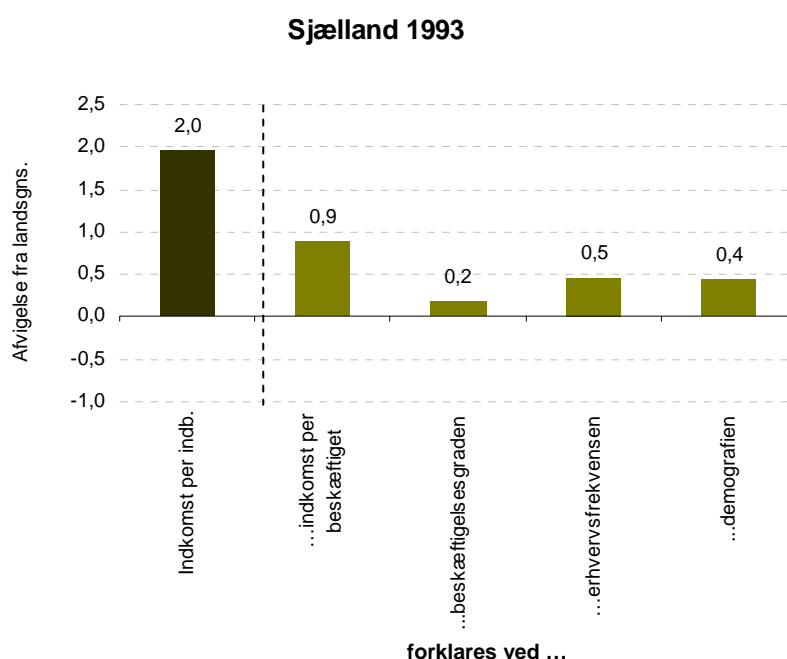
⁹ Produktivitet eller værdiskabelse pr. beskæftiget er opgjort efter bopælskommune.

Med et produktivetsniveau, en beskæftigelsesgrad og en erhvervsfrekvens som i dag, vil den demografiske udvikling alene trække indkomsten per capita ned fra de nuværende 0,5 procent *over* landsgennemsnittet til 1,5 procent *under* landsgennemsnittet. Dette spænd angiver altså hvor meget større det demografiske pres er på Region Sjælland end på resten af landet.

Samlet set peger analysen på produktiviteten som den væsentligste årsag til Region Sjællands indkomstniveau.

En tilsvarende analyse for 1993 viser, at dette også var tilfældet ti år tidligere. Figur 2.3 viser endvidere at både erhvervsfrekvens og demografi modsat i dag bidrog positivt til regionen velstandsniveau der dengang var mere over landsgennemsnittet end i dag. Beskæftigelsesgraden betydning er stort set uændret, mens produktivetsniveauets betydning er øget væsentligt i forhold til landsgennemsnittet sammenlignet med 1993.

Figur 2.3 Årsagerne til afvigelse i erhvervsindkomst pr. indbygger i 1993

Kilde: Copenhagen Economics og Danmarks Statistik

Samlet peger figur 2.2 og figur 2.3 på at regionens høje indkomstniveau for en stor del kan forklares ved at virksomhedernes produktivitet ligger over landsgennemsnittet. Bilag 2 viser tilsvarende analyser for de øvrige regioner.

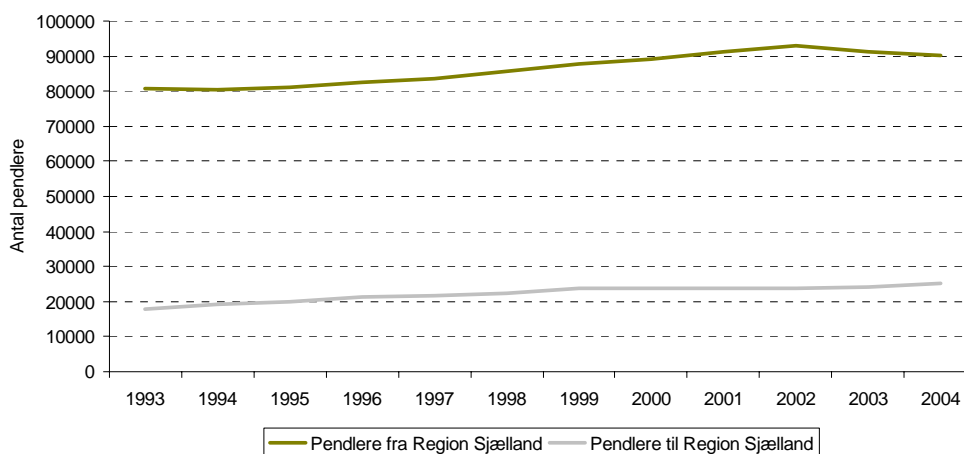
Det er vigtigt at holde sig for øje at produktiviteten er opgjøret efter bopælssted og ikke efter arbejdssted. Region Sjællands positive produktivitet sammenholdt med landsgennemsnittet kan dermed skyldes placeringen med Region Hovedstaden som nabo. De ovenstående analyser viser således ikke hvad den store pendling til Hovedstaden betyder for indbyggernes produktivitet. Hvis Hovedstaden er med til at øge indbyggernes produktivitet i regionen, har regionens eget erhvervsliv ikke nødvendigvis en højere produktivitet end landsgennemsnittet.

2.3. Pendling

Region Sjællands placering tæt på hovedstaden gør det dermed interessant at se på hvordan pendlingen mellem Region Sjælland og Region Hovedstaden har udviklet sig over tid. Antallet af pendlere fra Region Sjælland til Hovedstaden er steget over tid fra 80.806 personer i 1993 til

93.099 i 2002, og derefter faldet igen til 90.145 personer i 2004. Det svarer til en samlet stigning på 12 procent for perioden 1993-2004.

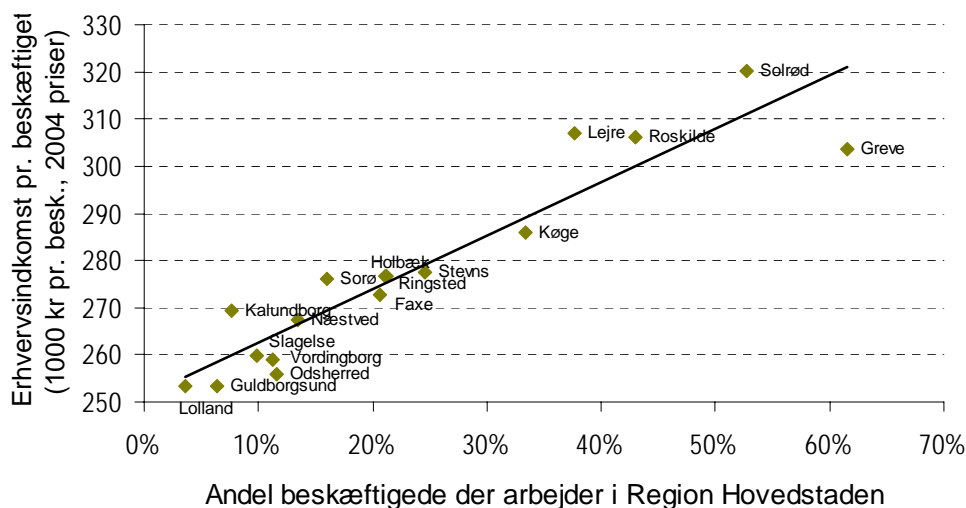
Figur 2.4 Udviklingen i antallet af pendlere mellem Region Sjælland og Hovedstaden

Kilde: Copenhagen Economics og Danmarks Statistik

En højere andel af pendlere til Hovedstaden bidrager tilsyneladende til et øget indkomstniveau pr. beskæftiget, hvilket vises i nedenstående figur. Figuren viser at kommuner med en stor andel af pendlere til Hovedstaden har en højere erhvervsindkomst pr. beskæftiget end kommuner med få pendlere til Hovedstaden. Dette resultat understøtter Region Sjællands afhængighed af Hovedstaden, idet regionens velstand ville være væsentligt lavere hvis arbejdskraften ikke pendlede til Hovedstaden. Region Sjællands høje erhvervsindkomst i analysen i foregående afsnit kan dermed til en vis grad tilskrives en afsmittende effekt fra Hovedstadens høje indkomstniveau.

Figur 2.5 Sammenhæng pendling til Region Hovedstaden og indkomst i 2003

Kilde: Copenhagen Economics og Danmarks Statistik

2.4. Konklusion om den økonomiske udvikling

Analyserne i dette afsnit og de tilsvarende analyser for de øvrige danske regioner (bilag 2) viser at produktiviteten er den faktor der har størst betydning for udviklingen i regionernes indkomst og velstand.

Analyserne giver ikke et entydigt billede af hvor produktivt Region Sjællands erhvervsliv er. Målt på indbyggernes indkomst ligger regionen godt, men det skyldes i høj grad at mange af regionens borgere arbejder i Region Hovedstaden.

Men regionen kan ikke på sigt øge sin afhængighed af pendlingen. Hovedparten af arbejdskraften arbejder fortsat i Region Sjælland, og vækstfora har generelt ikke mange håndtag at dreje på når det gælder Hovedstadens udvikling.

Den største udfordring for Vækstforum Sjælland bliver derved at lægge en strategi for hvordan produktiviteten kan styrkes i regionens eget erhvervsliv. Det er hvad de to efterfølgende kapitler handler om.

Kapitel 3 Den regionale konkurrenceevne

I dette kapitel præsenterer vi hovedresultaterne af en benchmarkanalyse af konkurrenceevnen i den kommende Region Sjælland. Vi har benchmarket regionen ved brug af den såkaldte *Regionale Konkurrenceevnemodel*¹⁰. Først gennemgår vi modellens opbygning og dokumenterer at Region Sjællands fremtidige produktivitet og velstand især kan påvirkes ved at satse på de fire centrale vækstkilder – menneskelige resurser, iværksætteri, innovation og informations- og kommunikationsteknologi. Dernæst gennemgår vi regionens erhvervs-mæssige præstationer og rammebetingelser inden for hver af de fire vækstkilder. Hvert afsnit afsluttes med en kort diskussion af regionens hovedudfordringer under de enkelte vækstkilder.

Hovedresultatet er at Region Sjælland samlet er på en tredjeplads af de fem regioner målt på virksomhedens præstationer inden for de fire centrale vækstkilder. Men afsnittet viser også at tredjepladsen dækker over både klare styrker og klare svagheder. På en række centrale områder klarer regionens virksomheder sig mindre godt:

- Der er meget få vækstiværksættere i Region Sjælland. Godt nok skaber regionen relativt mange nye virksomheder, men der langt mellem de nye virksomheder der skaber mange job
- Præstationerne er svage når det gælder innovation. Relativt få virksomheder er innovative, og den bagvedliggende forsknings- og udviklingsindsats er den laveste blandt de fem regioner.
- Der er få højtuddannede i regionens virksomheder.
- De formelle it-kompetencer er beskedne sammenlignet med resten af landet. Dette billede modificeres dog af at udbredelsen af it i virksomhederne generelt er god.

Der er to især forhold der trækker præstationerne op:

- Den mest erfarne arbejdsstyrke i landet.
- En høj etableringsrate (her overgås regionen kun af Region Hovedstaden).

Når det gælder de erhvervs-mæssige rammebetingelser er der også både styrker og svagheder i regionen. Især på tre områder indikerer benchmarkingen nogle relative svagheder:

- Antallet af uddannelsespladser er lavt. Det gælder specielt omfanget af videregående uddannelsespladser.

---

¹⁰ Se rapporten "Regionernes konkurrenceevne" som Copenhagen Economics og Inside Consulting udarbejdede for Indenrigs- og Sundhedsministeriet i januar 2004. Modellen er siden hen blevet opdateret med de nyeste data og tilpasset de nye regionale og kommunale grænser.

- Det er en udfordring at finde det rette mix mellem generelle iværksætteraktiviteter og initiativer rettet mod innovative iværksættere og vækstiværksættere.
- Hvordan kan andelen af innovative virksomheder løftes? Og hvordan kan initiativer på innovationsområdet rette sig mod efterspørgselssiden?

3.1. Analyserammen

Vi har udarbejdet en benchmarking-analyse af hvordan Region Sjælland klarer sig inden for fire centrale vækstkilder sammenlignet med øvrige danske regioner. Benchmarkingen er bygget op omkring de fire vækstkilder som ifølge et OECD-studie fra 2001 har haft afgørende betydning for væksten i OECD-landene i de senere år¹¹. Det drejer sig om:

- menneskelige resurser
- iværksætteri
- innovation og
- informations- og kommunikationsteknologi (ikt)

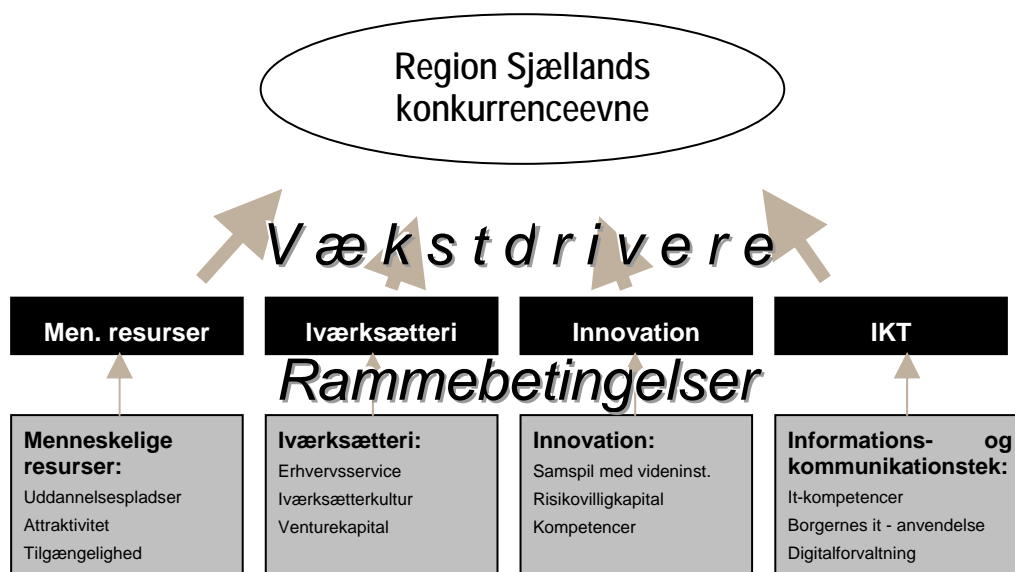
OECD-analysen afslørede at lande med høj vækst i den sidste halvdel af 1990'erne er karakteriseret ved høje præstationer på de fire områder. Omvendt var væksttallene typisk lave for lande som ikke klarede sig så godt på de fire områder. Analysen viser samtidig at traditionelle vækstkilder som stabil makroøkonomi, omfanget af fysisk kapital og arbejdsudbuddet aftager i betydning. Konklusionen fra OECD er dermed at de fire vækstkilder har fået stigende betydning for udviklingen i produktivitet og velstand.

Samtidig dokumenterer et nyere dansk studie at regionernes præstationer inden for vækstkilderne kan forklare en stor del af forskellene i danske regioners vækst i perioden efter 1997. Hvis man ønsker at vurdere Region Sjællands konkurrenceevne og fremtidige udviklingsmuligheder er det derfor oplagt at analysere regionen ud fra præstationerne inden for netop de fire nævnte vækstkilder.

---

¹¹ Se OECD (2001) *The New Economy – Beyond the Hype. The OECD Growth Study*.

Figur 3.1 Model for benchmarking af regionens konkurrenceevne

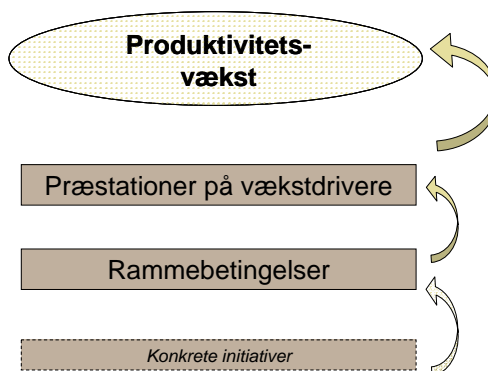

Kilde: Copenhagen Economics og Inside Consultings regionale konkurrenceevnemodel udviklet for Indenrigs- og Sundhedsministeriet.

Region Sjællands samlede konkurrenceevne er opgjort som summen af virksomhedernes præstationer inden for de fire vækstklude sammenlignet med resten af landet. Vi vil senere se på hvordan Region Sjællands præstationer på de fire områder bliver opgjort.

Som det fremgår af figur 3.1, hører der nogle centrale rammebetingelser til hver vækstkilde. Rammebetingelserne kan påvirkes gennem den regionale erhvervspolitik. Netop derfor kan analysen af regionens konkurrenceevne bidrage til udvikling af konkrete forslag til forbedringer i rammebetingelserne. Bedre rammebetingelser skaber bedre betingelser for gode præstationer og dermed en bedre konkurrenceevne som i sidste ende viser sig som højere vækst i produktiviteten, jf. figur 3.2.

Figur 3.2 Mekanismerne der kan føre til højere produktivitetsvækst

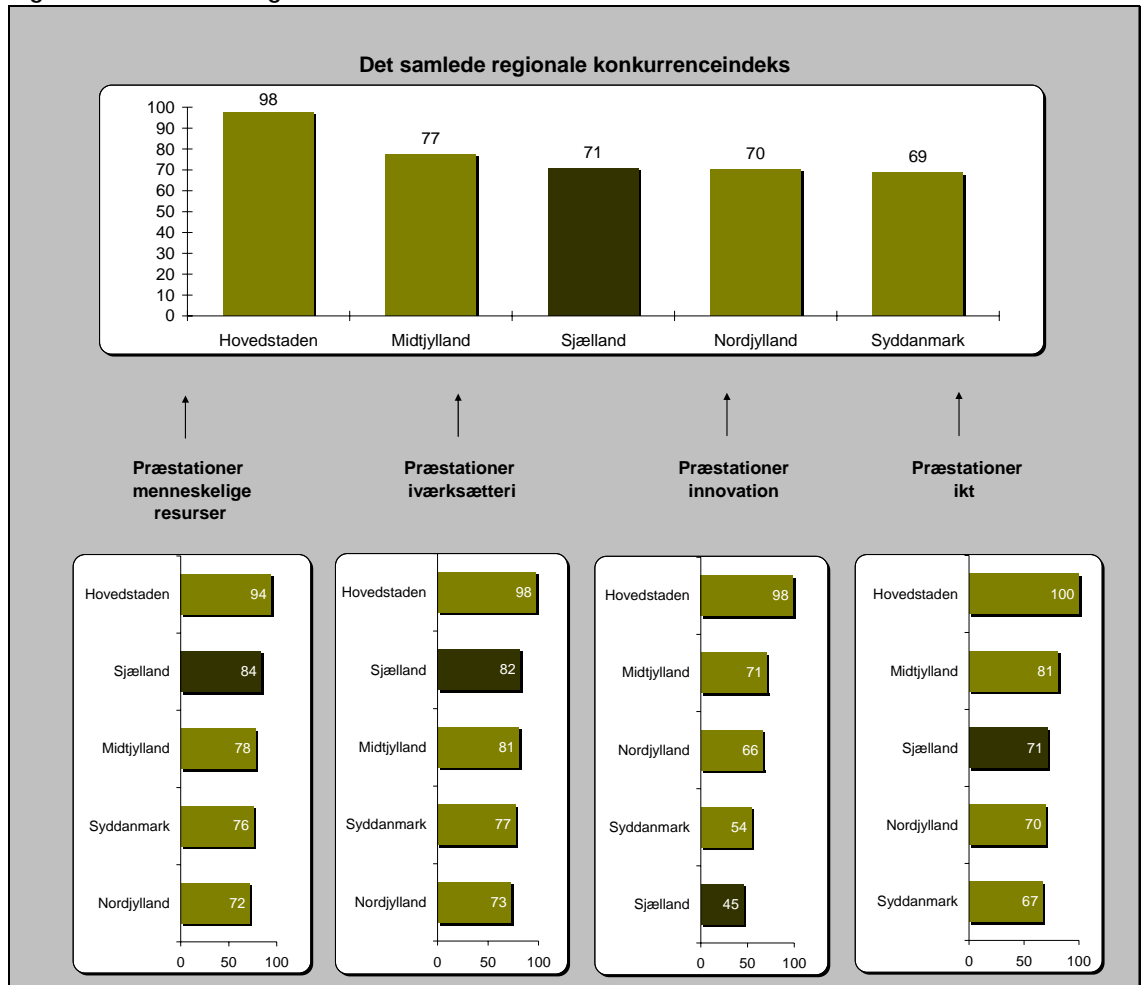
Nedenstående benchmark-analyse viser hvordan Region Sjælland klarer sig i forhold til andre regioner på præstationer og rammebetingelser.

3.2. Regionens samlede konkurrenceevne

Figur 3.3 viser hvordan de fem regioner klarer sig på et indeks for den samlede konkurrenceevne. Indekset er beregnet ved at tage et gennemsnit af regionernes *præstationer*

på de fire vækstkilder: Menneskelige resurser, iværksætteri, innovation og ikt. Vi får dermed et overordnet billede der viser regionernes evne til værdiskabelse i de kommende år.

Figur 3.3: Indeks for regionernes konkurrenceevne

Kilde: Copenhagen Economics og Inside Consultings regionale konkurrenceevnemodel udviklet for Indenrigs- og Sundhedsministeriet

Region Sjælland indtager en samlet tredjeplads hvilket skyldes at regionen er den region der klarer sig dårligst når det gælder innovation. For de tre øvrige vækstdriver indtager regionen anden- eller tredjepladsen.

3.3. Menneskelige resurser – Region Sjælland har få højtuddannede

Region Sjælland ligger nummer to ud af de fem regioner når vi måler de samlede præstationer på menneskelige resurser. Men ser vi nærmere de to underliggende indeks, er der stor forskel på niveauet af regionens præstationer. Regionen indtager en klar førsteplads på indekset der måler arbejdsstyrkens erhvervs erfaring. Derimod viser indekset for arbejdsstyrkens uddannelsesniveau at regionen på dette område klarer sig dårligere end tre øvrige regioner. Kun Nordjylland har en lavere andel højtuddannede. Region Sjælland klarer sig dog bedre på den indikator der måler nettotilgangen af højtuddannede til arbejdsstyrken. Der er således ikke noget der tyder på at efterslæbet på uddannelsesområdet vil blive større i de kommende år.

Region Sjællands præstationer på menneskelige resurser	
÷	Har en lav andel af højtuddannede (nr. 4 ud af 5 regioner)
	Tiltrækning af højtuddannede til regionen er middel i forhold til andre regioner (nr. 3 ud af 5 regioner)
+	Har en arbejdsstyrke med den længste samlede erhvervs erfaring
+	Har tiltrukket relativt flere erfarne medarbejdere til regionen end andre regioner

Samlet set ligger Regional Sjælland sidst blandt de fem regioner når man ser på de tilgængelige indikatorer for rammebetingelserne for menneskelige resurser. Især udbuddet af uddannelsespladser er meget lavt sammenlignet med de øvrige regioner, men også på indikatorerne for attraktivitet (der måler evnen til at tiltrække velkvalificeret arbejdskraft) klarer regionen sig mindre godt.

En svaghed ved rammebetingelserne er således at Region Sjælland fremstår blandt de mindre attraktive af de fem regioner. Regionen er den region der bruger færrest penge på byfornyelser og har færrest forlystelses- og fritidsaktiviteter. Endvidere er Region Sjælland den region efter Hovedstaden der har det mindste rådighedsbeløb til en familie med en gennemsnitsindkomst når skat og afdrag på et standard hus er betalt.

Endelig er regionens tilgængelighed med personbil næstbedst efter Hovedstaden. Vi har her anvendt et tilgængelighedsmål der angiver hvor langt der er til resten af befolkningen i Danmark¹². Regionen har i øvrigt en lav score på indikatorerne for infrastrukturen og dækningen med kollektiv transport.

Region Sjællands rammebetingelser for menneskelige resurser	
÷	Uddannelser: Har færrest uddannelsespladser pr 1000 indbyggere
÷	Attraktivitet: Er den region med mindst byfornyelse og færrest fritidsaktiviteter og det næstlavest rådighedsbeløb
+	Tilgængelighed: Regionen har den næsthøjeste tilgængelighed af de fem regioner, mens regionen har den dårligste kollektive trafik og er næstsvageste når det gælder infrastruktur (samlet nr. 2 af 5)

Benchmarkingen er ikke tilstrækkelig til at drage sikre konklusioner om hvad Region Sjælland skal satse på når det handler om menneskelige resurser. Uddannelsesmæssigt og job/pendlingsmæssigt hænger regionen tæt sammen med Region Hovedstaden. Det er derfor vanskeligt at afgøre hvor stort et problem det fx er at Region Sjælland ligger sidst på antallet af uddannelsespladser.

Samtidig synes regionen at klare sig pænt når det gælder tilflytning af højtuddannet arbejdskraft på trods af at regionen samlet ikke fremstår som en af de mest attraktive. Hvilket i høj grad naturligvis hænger sammen med de stigende boligpriser i Hovedstaden.

Overordnet er det største bekymringspunkt nok at der er relativt få videregående uddannelsespladser i regionen. Det gælder både korte, mellemlange og lange videregående uddannelser. Det gør det alt andet lige sværere at levere de uddannelser der efterspørges af erhvervslivet hvor der selv i de traditionelle erhverv sker en stigende efterspørgsel efter højtuddannet arbejdskraft og overbygningsuddannelser til erhvervsuddannelserne.

¹² Vi anvender et såkaldt POINTER-indeks, se Kronbak, J & S Leleur, "Transport Infrastructure Planning: Assessment of Strategic Mobility by Use of the POINTER Impact Model", Proceedings at Traffic day at University of Aalborg, 2002.

En opgave for Region Sjælland kan være at kortlægge det fremtidige kompetencebehov i regionens vigtigste erhverv. I forlængelse heraf kan der tages stilling til om omfanget af videregående uddannelser skal øges samt hvilke uddannelser der skal sættes på. Endvidere er det vigtigt at overveje hvordan placeringen af de videregående uddannelser bør være i fremtiden.

Endelig tyder indikatorerne på at det er en vigtig opgave for mange af kommunerne at gå sammen og udvikle strategier for hvor de forskellige dele af regionen kan øge sin attraktivitet og videreudvikle de eksisterende bosætningsstrategier.

3.4. Iværksætterier – regionen med få vækstiværksættere

Iværksætterpræstationerne måles på omfanget af nye virksomheder og på de nye og mindre virksomheders evne til at vokse. Målt på disse faktorer ligger Region Sjælland samlet nummer to ud af de fem regioner. Men dette tal dækker over både stærke og svage sider.

På nyetableringer ligger regionen godt, idet etableringsraten kun overgås af Region Hovedstaden. Men de nye virksomheder klarer sig ikke specielt godt, idet regionen har den laveste vækstrate for nystartede virksomheder. I Midtjylland (som er nummer 1 på denne indikator) vokser nystartede virksomheder ca. tyve procent hurtigere over en fireårig periode. Det er værd at bemærke at netop det at skabe vækst i nystartede virksomheder er en af Danmarks store svagheder når man sammenligner internationalt¹³. Dette sætter Region Sjællands position på denne indikator i perspektiv.

Bedre går det med at skabe vækst i etablerede virksomheder, idet regionen har den næsthøjeste andel af såkaldte gazelle-virksomheder. Det vil sige mindre virksomheder som har evnet at øge deres omsætning markant over en kortere årrække.

Region Sjællands præstationer på iværksætteri	
+	Har den næsthøjeste etableringsrate af de fem regioner
÷	Har den laveste gennemsnitlige vækstrate for nystartede virksomheder af de fem regioner
+	Har den næsthøjeste andel af gazelle-virksomheder

Den Regionale Konkurrenceevnemodel indeholder tre typer af indikatorer for hvor gode vilkårene er for iværksætteri: 1) offentlig erhvervsservice, 2) iværksætterkultur og 3) mængden af risikovillig kapital. Region Sjællands rammebetingelser for iværksætteri på disse tre områder er samlet de svageste blandt de fem nye regioner. Men det samlede tal dækker over betydelige forskelle på delområderne.

Region Sjælland klarer sig bedst på indikatorerne for erhvervsservice. Især ligger regionen godt når det gælder antal virksomheder der har modtaget offentlig rådgivning. Her overgås regionen kun af Nordjylland. Derimod er kendskabet til det offentlige erhvervsservicesystem mere beskedent.

Målt i forhold til regionens størrelse, har Regionen Sjælland kun formået at tiltrække beskedent med risikovillig kapital. Den specielle venture-kapital som er særlig rettet mod forskningsbaserede opstartsvirksomheder og mod potentielle vækstiværksættere fylder langt mindre i regionen end i samtlige af de andre regioner. Når vi senere skal se at regionen har relativt få innovationsvirksomheder virker placeringen på venture-kapital ikke overraskende eller problematisk i sig selv.

¹³ FORA (2005); "Innovation Monitor". Udarbejdet for Innovationsrådet

Når det gælder befolkningens lyst og motivation til at være selvstændig (iværksætterkulturen) ligger regionen nummer tre af de fem regioner. Der er dog en svaghed i den sjællandske iværksætterkultur når det gælder andelen af højtuddannede iværksættere. Her indtager regionen sidstepladsen.

Region Sjællands rammebetingelser for iværksætteri	
	Erhvervsservice: Har en stor udbredelse af den offentlige erhvervsservice målt på virksomhedskontakter, men kendskabet til erhvervsservicesystemet i befolkningen er beskedent (samlet nr. 3 af 5)
	Iværksætterkultur: En middel andel af befolkningen overvejer at starte egen virksomhed og få højtuddannede starter egen virksomhed (nr. 3 af 5)
÷	Risikovillig kapital: Målt i forhold til regionens befolkningsstørrelse er regionen den region, hvor der er investeret mindst venturekapital (nr. 5 af 5)

De relativt pæne placeringer på indikatorerne for erhvervsservice og iværksætterkultur bekræfter billedet af at Region Sjælland generelt ikke har problemer med at skabe nye virksomheder.

Den svage placering på indikatorerne for risikovillig kapital og andelen af højtuddannede iværksættere er som sagt et spejlbillede af at regionen har relativt få videntunge iværksættere. Men indikatorerne kan ikke forklare den generelt svage vækst i nye sjællandske virksomheder.

3.5. Innovation – regionens markante svaghed

De sjællandske virksomheders præstationer på innovationsområdet er de absolut svageste blandt de fem regioner. Innovationsniveauet er målt ved tre forskellige indikatorer. Den første indikator måler andelen af virksomheder, der er innovative¹⁴. Her er andelen i Region Sjælland 12 procentpoint lavere end Region Syddanmark der indtager fjerdepladsen.

Også når det gælder indikatoren "erhvervslivets udgifter til forskning og udvikling" er regionens virksomheder langt bagud. Til sammenligning bruger Hovedstadens erhvervsliv ti gange så mange resurser på forskning og udvikling som Region Sjælland. Og Syddanmark med det næstlaveste FoU-niveau anvender næsten dobbelt så meget på forskning og udvikling som Region Sjælland.

Når det gælder den tredje indikator "andel af verdensklasseeksport" er Region Sjælland på en delt sidsteplads sammen med Region Syddanmark. Verdensklasseeksport afspejler erhvervslivets evne til at konkurrere på eksportmarkeder med høje indtjeningsmuligheder. Indikatoren er således indirekte et mål for innovation idet det afspejler virksomhedernes præstationer på markeder der forudsætter en høj grad af innovation.

Samlet set ser det således problematisk ud når Region Sjællands konkurrenceevne på innovationsområdet sammenlignes med de øvrige regioner.

¹⁴ Indikatoren er opstillet af Center for Forskningsanalyse på Århus Universitet som er ansvarlig for den danske forskningsstatistik, og de anvendte data er indsamlet i overensstemmelse med metoderne i det fælles europæiske analyseprojekt kaldet *Community Innovation Survey* (CIS). Således måles andelen af innovative gennem en række spørgeskemaer til den private sektor således at det giver en repræsentativ og sikker opgørelse af virksomhedernes innovationsomfang.

Region Sjællands præstationer på innovationsområdet	
÷	Lavest andel af innovative virksomheder (nr. 5 af 5)
÷	Den laveste eksportandel af unikke "verdensklassevarer" (delt sidsteplads)
÷	Erhvervslivets forsknings- og udviklings udgifter landets laveste (nr. 5 af 5)

Samlet er Region Sjælland rammebetingelser for innovation middel sammenlignet med de øvrige danske regioner. Indikatorerne peger på at regionen klarer sig godt når det gælder samspil mellem videninstitutioner og erhvervslivet. Med hensyn til innovationskompetencer klarer Sjælland sig middeld godt. Her er det specielt evnen til at foretage organisatoriske ændringer der bidrager positivt til Region Sjællands placering, mens regionen klarer sig mindre godt med hensyn til kvalificeret personale.

Den største svaghed er omfanget af venturekapitalinvesteringer og adgangen til andre former for finansiering. Når det gælder risikovillig kapital indtager regionen således sidstepladsen blandt de nye regioner.

Region Sjællands rammebetingelser for innovation	
+	Samspil: Regionen ligger på førstepladsen når det gælder andelen af innovative virksomheder der samarbejder med videninstitutioner og mens adgangen samt kendskabet til videninstitutioner er middel (nr. 1 af 5 regioner)
+	Innovationskompetencer: Adgangen til kvalificeret personale vurderes under middel mens regionens virksomheder er dem der er næstmest omstillingsparate (nr. 2 af 5)
÷	Finansiering af innovation: Både med hensyn til venturekapitalinvesteringerne og adgangen til andre finansieringskilder ligger regionen svagt (nr. 5 af 5)

Når det gælder rammebetingelser for innovation tyder tallene således på at de innovative virksomheder er gode til at hente viden. Udfordringen for regionen synes derfor at være at øge den i dag lave andel af innovative virksomheder.

3.6. Ikt – mangel på formelle kompetencer

Det er vigtigt for virksomhedernes konkurrenceevne at de evner at integrere og udnytte informations- og kommunikationsteknologien (ikt). Dette gælder både de interne processer i virksomheden, i kommunikationen med kunder og leverandører, og i forhold til udviklingen af nye produkter. Den teknologiske udvikling på ikt-området sker så hurtigt og medfører så gennemgribende forandringer i virksomhedernes processer og produkter at det er en særlig konkurrencefordel at kunne følge med i udviklingen og være i stand til at bruge den nye teknologi hensigtsmæssigt.

Benchmarkningen viser at Region Sjælland på ikt-området indtager tredjepladsen. Når det gælder generel udvikling og anvendelse af ikt i virksomheder er regionen godt med, mens regionen ligger lidt under middel når der måles på specialiserede it-kompetencer og it-funktioner i virksomhederne.

Præstationerne inden for ikt peger dermed på at regionen er godt med når det gælder praktisk it-anvendelse mens regionen halter lidt bagefter på de mere formelle kompetencer.

Region Sjællands præstationer på ikt-området	
+	Regionen indtager andenpladsen når det gælder generel udbredelse af it i virksomheder
÷	Primære it-uddannede efter arbejdsstedsregion (nr. 5 af 5)
	Andel it-stillinger (nr. 3 ud af 5)

De samlede rammebetingelser for ikt viser at Region Sjælland overordnet klarer sig godt og ligger på en tredjeplads overgået af Hovedstaden og Region Midtjylland.

Rammebetingelserne for ikt er sammensat af fire forskellige indikatorer. Den første indikator vedrører udbredelse og anvendelse af it blandt borgerne i regionen. Her indtager Sjælland en samlet tredjeplads med en lille margen til Midtjylland der indtager andenpladsen. For det andet er regionen godt med når det gælder udbredelsen af digital forvaltning i kommunerne. Hvad angår tilstedeværelsen af generelle it-kompetencer i befolkningen og it-spidskompetencer i arbejdsstyrken klarer regionen sig middel.

Region Sjællands rammebetingelser for ikt	
	Udbredelse og anvendelse af it blandt borgerne: På alle fire underliggende indikatorer kommer regionen ud med de næstbedste rammebetingelser (nr. 3 af 5)
+	Digitalforvaltning i kommunerne: Regionens kommuner er godt med når det gælder brugen elektronisk dokumenthåndtering (nr. 2 af 5)
	Generelle it-kompetencer: Regionen klarer sig middel når det gælder andelen af borgerne der har modtaget undervisning i brug af pc og andelen af arbejdsstyrken der har fuldført en sekundær it-uddannelse (nr. 3 af 5)
÷	It-spidskompetencer i arbejdsstyrken: Andelen af arbejdsstyrken med en primær it-uddannelse i regionen er middel (nr. 4 af 5)

Det samlede billede viser dermed at der er pæn sammenhæng mellem hvor godt regionens virksomheder præsterer og de betingelser virksomhederne i Region Sjælland agerer under på ikt-området. Overordnet klarer regionen sig pænt på ikt-området.

3.7. Afslutning

Der er to forhold som ikke dækkes gennem den overordnede benchmarking af de fem regioner i Danmark. For det første dækker analysen ikke interne forskelle i regionen. Det er for eksempel ikke muligt at sige om en middelpacering på en bestemt vækstkilde fremkommer fordi nogle dele af regionen placerer sig i top mens andre områder klarer sig mindre godt eller fordi alle dele af regionen opnår middelpaceringer.

For det andet er benchmarkingen af de fem store regioner påvirket af regionernes forskellige geografi. Regioner med mange store byer og kun få tyndt befolkede områder må forventes at udvise bedre præstationer end regioner med mange udkantsområder. Når eksempelvis Region Sjælland klarer sig bedre end Nordjylland, skal en del af forklaringen (men kun en del) findes i forskellen i regionssammensætningen. Region Sjælland består af en universitetsregion, to byregioner og en udkantsregion, mens Region Nordjylland har en universitetsregion, ingen byregion og to udkantsregioner. Dermed har Region Sjælland sammenlignet med Nordjylland en gunstig regionssammensætning.

Disse to forhold kan vi få afklaret ved at opdele de kommende fem regioner i del-regioner og benchmarker disse. For eksempel ved at benchmarker universitetsbyregioner, byregioner og udkantsregioner. Vi kan dermed sammenligne bestemte delregioner med andre delregioner i Danmark der har nogenlunde sammenlignelige grundforudsætninger.

Mulighederne for at afdække hvor meget de to nævnte faktorer spiller ind på det samlede billede af præstationerne og rammebetingelserne i regionerne er i øjeblikket begrænsede. Der vil imidlertid blive mulighed for at se på del-regionernes erhvervsmæssige præstationer og de regionale rammebetingelser inden for meget overskuelig fremtid i den nye og endnu bedre Regionale Konkurrenceevnemodel.

En ny udgave af Den Regionale Konkurrenceevnemodel er på vej

Erhvervs- og Byggestyrelsen og Indenrigs- og Sundhedsministeriet har indgået et samarbejde med Inside Consulting og Copenhagen Economics om at videreudvikle Den Regionale Konkurrenceevnemodel.

Målet med udviklingsprojektet er at stille et værktøj til rådighed for regionerne som opfylder følgende formål:

- Det skal være muligt for de enkelte regioner *årligt* at benchmarke sig med andre regioner og at følge udviklingen i egne styrker og svagheder
- Datagrundlaget skal være tilstrækkeligt til at også mindre regioner kan bruge modellen og at fx de regionale vækstfora kan benchmarke forskellige delregioner (herunder udkantsområder) med sammenlignelige regioner
- Modellen skal omfatte alle relevante regionale rammebetingelser og give et dækkende billede af erhvervslivets præstationer inden for de fire vækstkilder.

Ovenstående er ikke i fuldt omfang muligt i den hidtidige udgave af modellen der baserer sig på eksisterende regionale data og som er udviklet med et lidt andet sigte: nemlig at kortlægge de fire vækstkilders samlede betydning for den regionale vækst.¹⁵

Herudover vil regionerne kunne bruge den nye model til at benchmarke en række vigtige politikområder hvor der i dag ikke er data. Det gælder eksempelvis:

- samarbejde mellem erhvervsskoler og virksomheder
- udbuddet af relevant lederuddannelse
- iværksætteres adgang til mentorer og rådgivning i internationalisering
- privat iværksætterrådgivning samt kvaliteten af både den offentlige og private iværksætterrådgivning
- iværksætteri i uddannelserne
- regionernes udbud af særlige videntcentre og udviklingsparker
- matchmaking mellem videninstitutioner og erhvervsliv
- lokale videninstitutioners it-kompetencer.

Også når det gælder indikatorer for erhvervslivets præstationer vil modellen blive forbedret¹⁶.

Den nye model er nu færdigudviklet. Data til modellen vil blive indsamlet i løbet af efteråret og modellens indikatorer forventes at kunne bruges af de regionale vækstfora primo af 2006.

Den efterfølgende analyse er baseret på de muligheder den nuværende konkurrenceevnemodel har. Vi har derfor udvalgt indikatorer der har interesse for regionen og samtidigt er baseret på detaljeret data, således at kvaliteten er sikret.

---

¹⁵ Se rapporten "Regionernes konkurrenceevne" som Copenhagen Economics og Inside Consulting udarbejdede for Indenrigs- og Sundhedsministeriet i januar 2004.

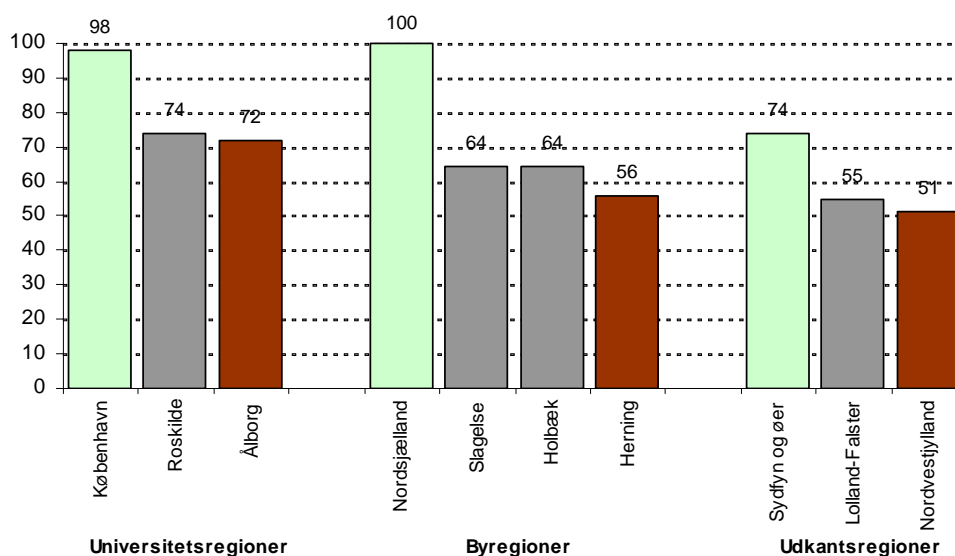
¹⁶ Læs mere om den nye model på www.ebst.dk eller www.reglab.dk.

Eksempel

Under gennemgangen af regionens udfordringer under "menneskelige resurser" fandt vi at regionen er den region med det næstlaveste uddannelsesniveau. I nedenstående figur sammenlignes regionens del-regioner Roskilde, Holbæk, Slagelse og Lolland-Falster med lignende del-regioner fra resten af landet. Figuren viser at problemet med en lav andel af højtuddannede er et generelt problem for samtlige del-regioner i Region Sjælland. Roskilde ligger meget tæt på Ålborg der indtager sidstepladsen for universitetsregionerne og ligeledes er Lolland-Falster ikke langt fra bunden. Regionens byregioner Holbæk og Slagelse er langt fra de bedste byregioner, men næsten alle de resterende byregioner klarer sig endnu dårligere end de to sjællandske.

Endvidere er det ikke overraskende at udkantsregionen Lolland-Falster er den del-region i Region Sjælland med færrest højtuddannede.

Figur 3.4: Andel borgere med en kort, mellemlang eller lang videregående uddannelse

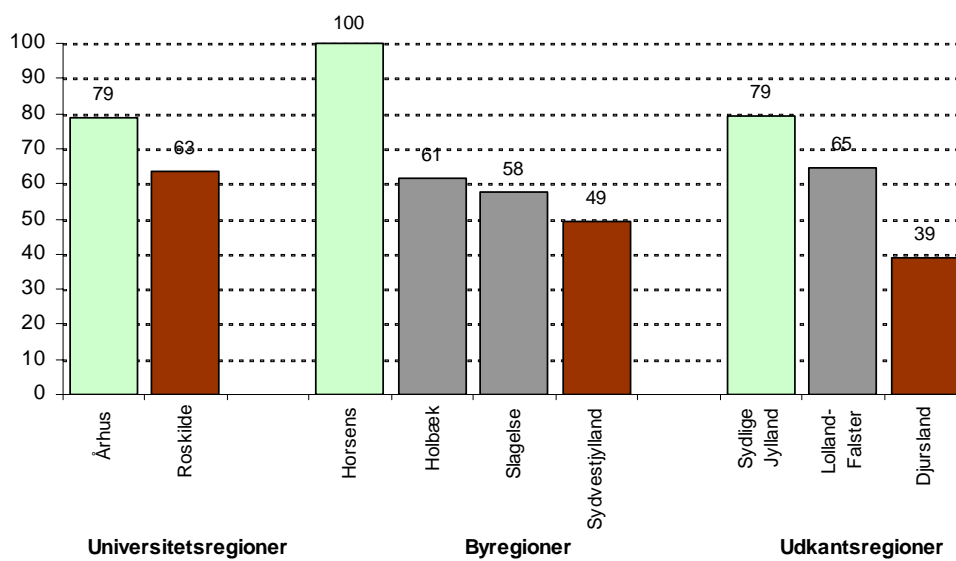

Kilde: Copenhagen Economics og Inside Consultings regionale konkurrenceevnemodel udviklet for Indenrigs- og Sundhedsministeriet.

Note: Grøn og rød indikerer henholdsvis bedste og svageste region

For vækstdriveren iværksætteri fandt vi at Region Sjællands problem ikke er at skabe nye virksomheder, men det at få dem til at vokse. Er der forskel på hvordan del-regionerne bidrager til regionens position som den region med den laveste vækstrate? Del-indikatoren er opgjort som den gennemsnitlige årlige vækstrate for nystartede virksomheder der blev etableret i 1998. Benchmarkingen på del-regionsniveau viser at Roskilde indtager sidstepladsen blandt universitetsbyerne, byregionerne Holbæk og Slagelse klarer sig relativt dårligt, mens Lolland-Falster klarer sig middel blandt udkantsregionerne. Sammenligner vi Region Sjællands delregioner, indtager Lolland-Falster førerpositionen dog tæt efterfulgt af byregionerne og universitetsregionen.

Figur 3.5: Vækstiværksættere

Kilde: Copenhagen Economics og Inside Consultings regionale konkurrenceevnemodel udviklet for Indenrigs- og Sundhedsministeriet.

Note: Grøn og rød indikerer henholdsvis bedste og svageste region

Kapitel 4 Den erhvervmæssige specialisering

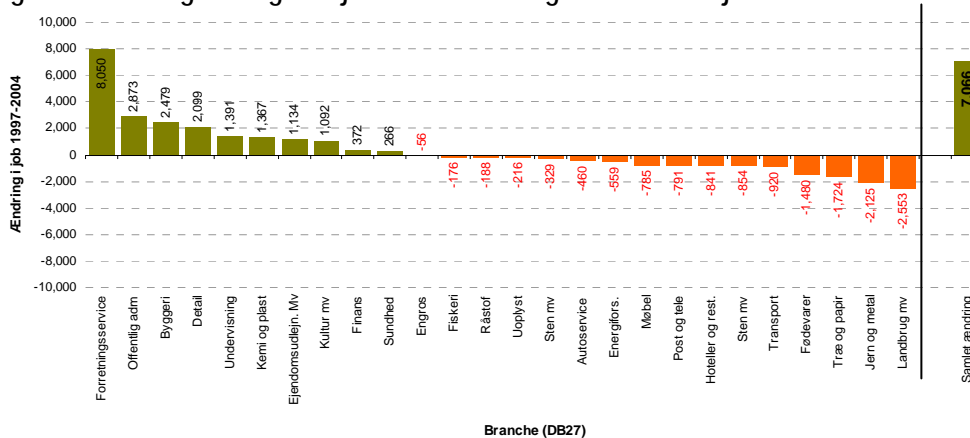
De globale erhverv udgør normalt cirka en tredjedel af den samlede private beskæftigelse. Men international forskning peger i retning af at de globale erhvervs konkurrenceevne er afgørende for hele regionens økonomiske udvikling fordi de genererer høj indkomst og trækker udviklingen i de lokale erhverv som detail, operationel service og håndværk.

Vi vil i dette kapital analysere Region Sjællands globale erhverv, idet vi anskuer erhvervene ud fra et såkaldt "klyngeperspektiv". Klynger går på tværs af traditionelle brancher og indeholder virksomheder der typisk tilhører samme værdikæde. Det kan for eksempel være producenter af forbrugsgoder, leverandører, handelsvirksomheder og specialiserede serviceleverandører. Fordelen ved dette perspektiv er at virksomhederne er afhængige af hinanden og typisk trækker på de samme rammebetingelser. Dermed er klyngerne et godt udgangspunkt for at udforme erhvervspolitik. Som beskrevet i kapitel 3, kan der være størst effekt når indsatsen inden for de fire centrale vækstkilder tilrettelægges med udgangspunkt i de klynger hvor regionen er specialiseret. Afsnittet sætter derfor fokus på regionens erhvervmæssige specialisering.

4.1. Den erhvervmæssige udvikling

Beskæftigelsen på arbejdsstederne i Region Sjælland er øget med ca. 7.000 nye job i perioden fra 1997 til 2004. Samtidig er der sket en forandring af den erhvervmæssige sammensætning af regionens beskæftigelse hvor 8.000 nye job blev skabt inden for forretningsservice, og samtidig er næsten 5.000 jobs blevet nedlagt i to andre erhverv: jern- og metalindustrien og landbrug, jf. figur 4.1.

Figur 4.1 Ændringer i Region Sjællands beskæftigelse efter arbejdssted 1997-2004

Kilde: Copenhagen Economics pba. Danmarks Statistiks Registrerede Arbejdsmarkedsstatistik (RAS)

Note: Figuren viser ændringer i beskæftigelsen på arbejdssteder i den kommende Region Sjælland fordelt på den såkaldte 27-branchegruppering, som er en standardinddeling af samtlige arbejdssteder i landet.

Dette billede er ikke meget anderledes end det billede man finder andre steder i landet. Sammenholder man udviklingen i Region Sjælland med udviklingen i Danmark under ét er det den samme sektor der har skabt flest job og nedgangssektorerne går også igen på landsplan.

Region Sjælland har formået at skabe flere job end landsgennemsnittet. Man kan sige at det der er gået godt på landsplan er gået endnu bedre i regionen. Inden for regionen er der selvfølgelig store forskelle i denne udvikling.

Store forskelle er der også i den økonomiske betydning af de forskellige sektorer og brancher. Nogle erhverv er mest rettet mod den lokale efterspørgsel. Det gælder for eksempel store dele af detailhandlen og de mindre service- og håndværksvirksomheder. Disse virksomheder betjener for en stor dels vedkommende næsten kun kunder fra det lokale område og udviklingen i disse erhverv afhænger mest af alt af om regionens borgere har "penge på lommen". Vi kalder sådanne erhverv for *de lokale erhverv*.

Andre erhverv retter sig mod markeder uden for regionen, uden for landets grænser og nogle endda på det globale marked. Disse virksomheder lever af at kunne levere produkter og ydelser til verdensmarkedet og deres udvikling afhænger af om de kan udvikle nye produkter og serviceydelser som ikke blot kan kopieres og sælges billigere af andre. De globalt orienterede virksomheder henter kontrakter på det store marked uden for regionen. Vi kalder dem for *de globalt orienterede erhverv*¹⁷.

Fordi fremgang i de globale erhverv smitter af på de lokale erhverv, men ikke omvendt, er det helt centralt for regionens erhvervsudvikling at fokusere på de globalt orienterede erhverv.

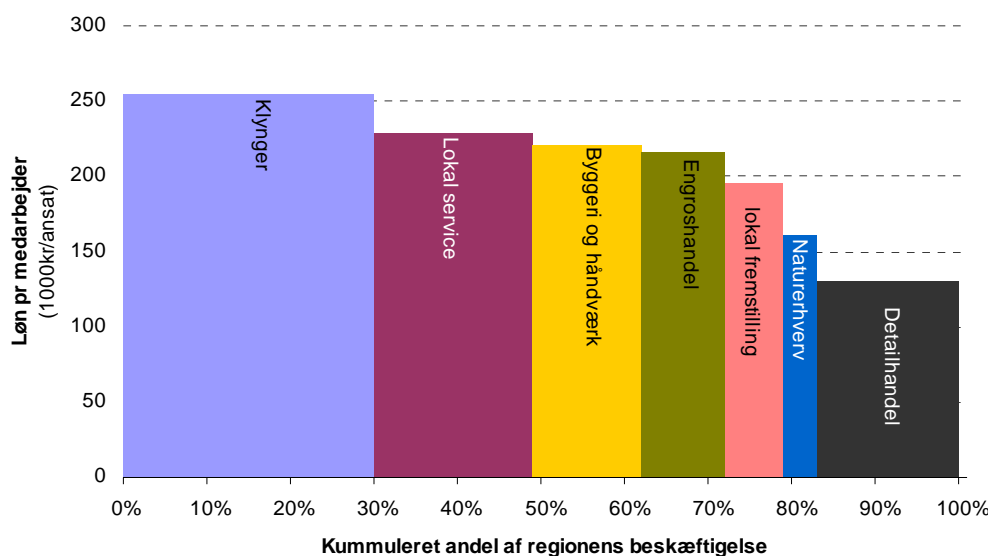
I figur 4.2 nedenfor har vi opdelt det private erhvervsliv i tre overordnede grupper: Den første gruppe er de globalt orienterede erhverv. De udgør ca. 30 procent af den private beskæftigelse i Region Sjælland. Den næste gruppe er de lokale erhverv, som udgør ca. 65 procent af beskæftigelsen. Den resterende del af den private beskæftigelse, ca. 5 procent findes i regionens naturerhverv. De globalt orienterede erhverv er grupperet i et antal klynger af sammenhængende erhvervsområder.

Figuren viser også at de globalt orienterede erhverv (klyngerne) har højere gennemsnitslønninger end de øvrige dele af økonomien. En simpel sammenligning viser at de globalt orienterede erhverv ligger ca. 30 procent over lønningerne i de lokale erhverv. Det er et tegn – men ikke noget endegyldigt bevis – på at de globale erhverv skaber højere værdi end de lokale erhverv. De naturresursebaserede erhverv (landbrug, fiskeri, kalkbrud og lign.) ligger betydeligt under såvel de globale som de fleste lokale erhverv.

---

¹⁷ I navnet ligger alene at disse erhverv har en stor del af deres omsætning uden for regionen, og i mange tilfælde vil det også sige uden for landets grænser.

Figur 4.2 Sammensætningen af det private erhvervsliv i Region Sjælland

Copyright © Copenhagen Economics 2005

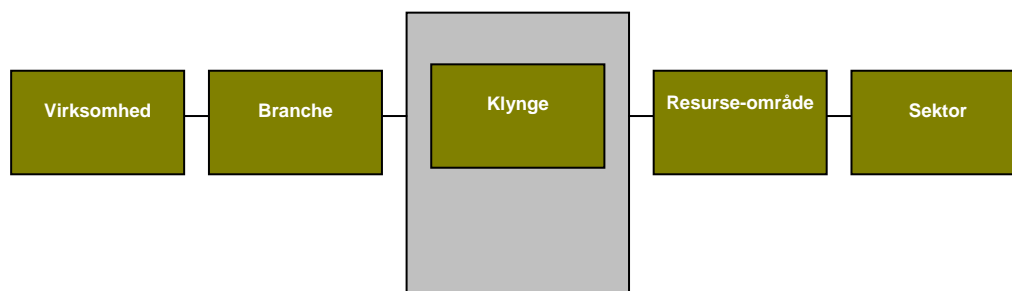
Kilde: Copenhagen Economics' klyngedatabase

4.2. Hvad er erhvervsklynger?

Analysen af de globale erhverv i Region Sjælland baserer sig på en opdeling hvor erhvervslivet er inddelt i såkaldte klynger. Klynger er en ny måde at anskue den regionale økonomi på og klynger er mere og andet end de sædvanlige brancher og erhverv. I princippet består klyngerne af flere typer af virksomheder på tværs af de traditionelle brancher. For eksempel leverandører, centrale producenter, handelsvirksomheder og specialiserede serviceleverandører.

Klynger består af virksomheder inden for samme værdikæde og de er typisk karakteriseret ved fysisk nærhed og en betydelig geografiskkoncentration. Hvor tæt man skal være lokaliseret på hinanden for at få fordelene til at opstå varierer fra klynge til klynge. Den økonomiske intuition bagved klyngeargumentet er at virksomheder som er lokaliseret tæt på hinanden kan udnytte en række fordele som spredte virksomheder ikke har mulighed for at udnytte. I en dynamisk klynge udnytter virksomhederne samarbejdet til at skabe tætte indbyrdes relationer, enten via leverandør-underleverandør aftaler, samarbejde om udviklingsprojekter eller andre former for fælles initiativer som er for store for den enkelte virksomhed, men lønsomme hvis de arrangeres af flere virksomheder på en gang.

Figur 4.3 Klynger er en ny måde at anskue den regionale økonomi på

Box 3: Internationalt anerkendte cluster-mapping metoder

Copenhagen Economics har for første gang anvendt internationalt anerkendte cluster-mapping metoder i Danmark. Det regionale "cluster mapping" projekt for Danmark trækker på erfaringer fra USA, hvor professor Michael Porter og hans team ved Harvard Business School har stået i spidsen for et længerevarende forskningsprojekt. Vi har benyttet de offentliggjorte artikler og analyser på amerikanske data som inspiration til udviklingen af den danske metode¹⁸. Metoden er dog også forbedret på områder hvor vi har bedre data i Danmark.

Projektets hovedresultater kan opsummeres således:

1. Identificering af globalt orienterede erhverv
Opdeler samtlige erhverv i:

		Andel af den private beskæftigelse
a)	Ca. 200 Globalt orienterede erhverv	ca. 36%
b)	Lokale erhverv	ca. 61%
c)	Naturresourcebaserede erhverv	ca. 3%
2. Gruppering af erhverv til klynger:
Analyse af interaktionen mellem de globalt orienterede erhverv danner 26 nye klynger ("traded clusters")

Det er disse 26 globalt orienterede klynger der danne udgangspunkt for analyserne af regionernes erhvervsmæssige styrker og svagheder. De identificerede 26 klynger (eller sammenhængende erhvervsområder) er¹⁹:

Fødevarer	Byggematerialer	Plast	It service
Film & tv	Stål & jern	Glas & vinduer	It fremstilling
Forretningsservice	Maskiner	Telekommunikation	Mekatronik
Tekstil	Transportmidler	Bøger & blade	Musik & spil
Papir & pap	Turisme	Medico	Træ & møbler
Kemisk	Avanceret teknik	Videntung service	Farma
Logistik	Mejeri		

Vi benytter denne gruppering til en analyse af de erhvervsmæssige styrker og svagheder i den kommende region Nordjylland. Sættningen af klyngerne fremgår projektets metoderapport.

Kilde: Copenhagen Economics

I den anvendte klyngedatabase er de godt 200 globalt orienterede erhverv grupperet til 26 klynger af sammenhængende virksomheder. Groft sagt er virksomhederne sat sammen i klynger der går på tværs af de traditionelle erhvervsinddelinger på baggrund af virksomhedernes samlokaliseringsmønstre i den danske geografi. Det vil sige at vi grupperer typer af virksomheder sammen hvis vi kan se at de oftest lokaliserer i samme lokalområde. Dernæst har vi også brugt data for jobmobiliteten imellem klyngernes virksomheder til at identificere klynger der deler en fælles pulje af medarbejdere og dermed en fælles videnbase.

4.3. Region Sjællands klynger

Vi vil nu præsentere et kort over regionens klynger og forklare hvad figurerne peger på af erhvervsmæssige specialiseringer, samt hvor regionen evt. har spirende klynger på vej frem.

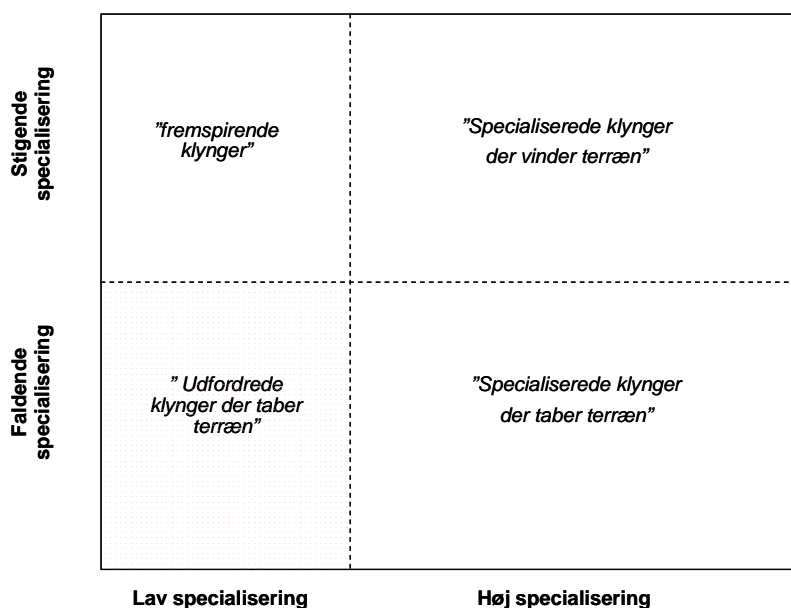
Figur 4.5 giver et billede af hvordan de 26 klynger er repræsenteret i Region Sjælland. Figuren viser hvilke klynger regionen er specialiseret i. Samtidig illustrerer figuren hvordan klyngerne

¹⁸ Vi inddrager ikke amerikanske forskere direkte i projektet, men vi inddrager den efterhånden omfattende internationale litteratur på området som guidelines for projektet (se vedlagte litteraturliste og litteraturgennemgang – på engelsk). Vores metode vil på nogle punkter afvige fra den amerikanske fordi vi i Danmark har bedre data. På andre områder har vi dårligere data end i USA, så derfor består en del af udviklingsarbejdet i at inddrage det bedste fra de "to verdener".

¹⁹ Der forekommer overlap i navne på klyngerne og Danmarks Statistiks brancheinddeling der er anvendt i figur 4.1. Eksempelvis indgår forretningsservice i begge kategorier, men er sammensat af forskellige brancher og kan derfor ikke sammenlignes.

har klaret sig i regionen i perioden fra 1995 til 2004 i forhold til andre steder i landet. Nedenstående figur 4.4 skal ses som en hjælp til forståelse af regionens klyngeplot i figur 4.5.

Figur 4.4 Vi ser nu på udviklingen i klynger vha. simple plots som dette...

Den vandrette akse viser hvor stor en andel af landets samlede klyngebeskæftigelse inden for hver af de 26 klynger, der findes i regionen. Den lodrette akse angiver i hvilken udstrækning regionen har øget eller reduceret sin andel af landets samlede beskæftigelse i den pågældende klynge i perioden 1995-2004. Endelig angiver størrelsen af de enkelte bobler i figuren, om den enkelte klynge fylder lidt eller meget i den samlede beskæftigelse i regionen.

Den lodrette stiplede linie midt i diagrammet viser, at Region Sjælland tegner sig for knap ca. 12 procent af landets samlede beskæftigelse. Klynger der placerer sig til højre for denne linie er dem, som Region Sjælland er specialiseret inden for. Det vil sige områder hvor regionen tegner sig for en relativ stor andel af klyngen.

Den vandrette streg midt i diagrammet illustrerer størrelsen på ændringen i beskæftigelsen i de forskellige af regionens klynger.

Farverne på boblerne i figur 4.5 viser om klyngens på landsplan er en vækstklynge (grøn), en tilbagegangsklynge (rød) eller om klyngen klarer sig omtrent som gennemsnittet (gul). Det er således et godt udgangspunkt hvis regionen har mange, store og grønne bobler i det grønne felt øverst til højre i figuren.

Region Sjællands styrkepositioner er klynger i den øverste højre del af figuren. Her er region Sjælland specialiseret i forhold til resten af landet samtidigt med at disse klynger vinder markedsandel. Region Sjælland har relativt få klynger i den øverste højre del af plottet, men flere af dem fylder relativt meget i den sjællandske økonomi, for eksempel fødevarer, farma og maskiner. Til gengæld er det kun farma der er grøn. Det vil sige at man her er specialiseret - og øger sin specialisering - inden for klynger der vokser hurtigere end samlede beskæftigelsesudvikling i Danmark. Man vinder så at sige andele på et voksende marked.

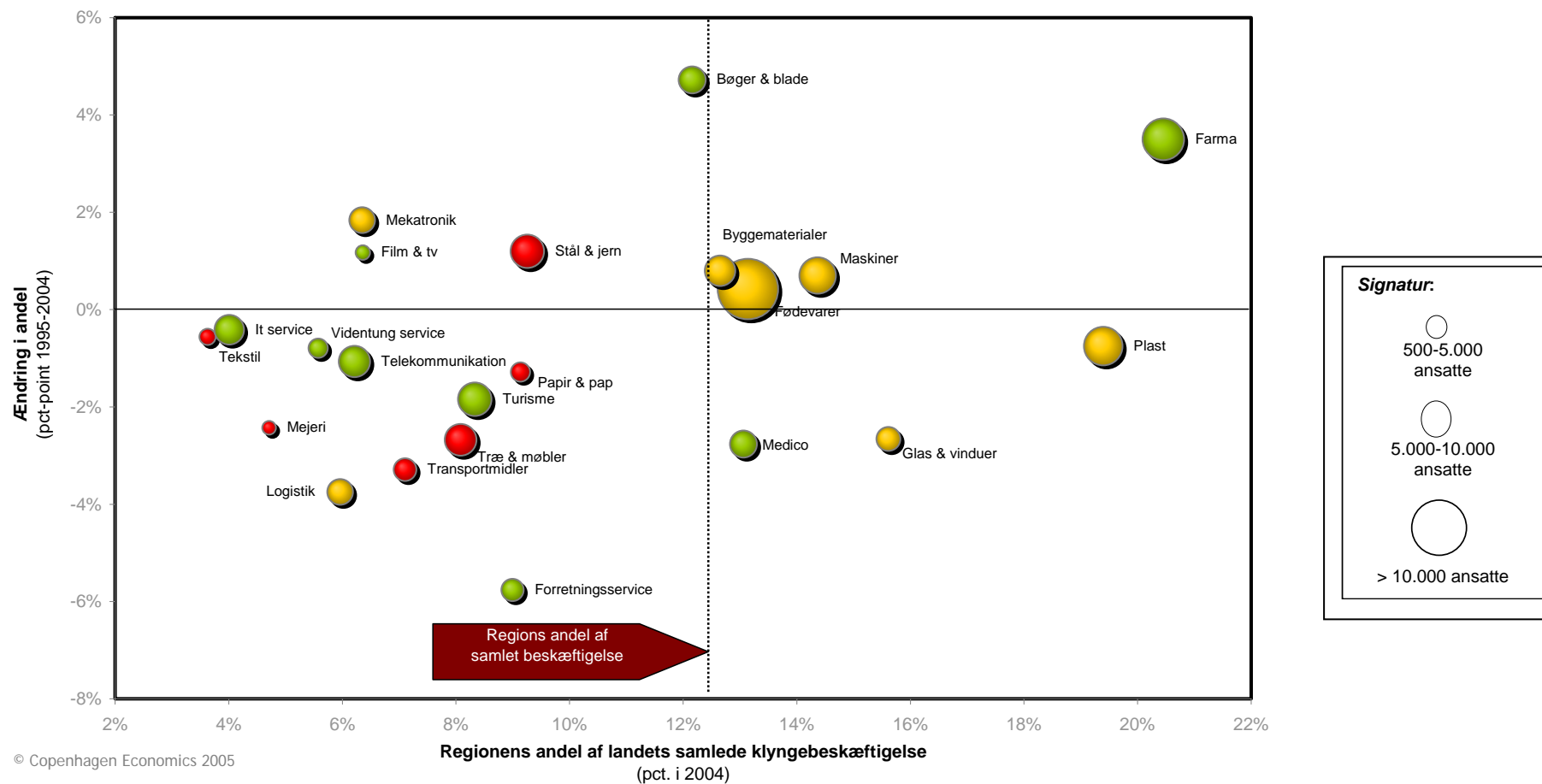
Der er dog også nogle af de grønne klynger der er på vej ind i det øverste højre hjørne. Det gælder bøger & blade og film & tv. Dette er begge klynger som på landsplan har udvist høj

beskæftigelsesvækst, og men som det fremgår af boblernes størrelse fylder de ikke ret meget i sjællandske økonomi i dag.

Kigger vi lidt nedad i diagrammet finder vi til højre tre klynger, hvor regionen er specialiseret, men hvor man har tabt andele ift. andre danske regioner over perioden. Det gælder plast, glas & vinduer samt medico. Selvom plast-klyngen i regionen har mistet knap 103 job siden 1995 så er det fortsat en regional specialisering, men hvis ikke udviklingen ændres vil denne specialisering falde bort.

Region Sjælland har desuden en lang række klynger der ligger nederst til venstre i figuren. Sjælland har relativt få beskæftigede i disse klynger sammenlignet med landsgennemsnittet og der har desuden tabt andele til det øvrige Danmark i perioden 1995-2004

Figur 4.5 Klyngeplot – Region Sjællands beskæftigelsesmæssige klyngepecialisering og vækst 1995-2004

Kilde: Copenhagen Economics' klynge-database udviklet for Erhvervs- og Byggestyrelsen samt Ringkjøbing, Viborg og Århus amter.

Note: Figuren er dannet på baggrund af beskæftigelsen for arbejdssteder i den kommende Region Sjælland. Boblernes størrelse angiver beskæftigelsens størrelse i regionens klynge. Boblernes farve angiver klyngens vækst på landsplan. Grønne har haft stigende beskæftigelse, gule har haft uændret beskæftigelse eller svag tilbagegang. De røde klynger tabte beskæftigelse på landsplan (men ikke nødvendigvis i regionen) over perioden. Klynger med under 500 ansatte i regionen er udeladt af diagrammet.

Udviklingen i beskæftigelsen i de enkelte klynger

Klyngeplottene oven for viser hvordan udviklingen har været sammenlignet med udviklingen i andre danske regioner. Derimod viser figuren ikke om den faktiske beskæftigelse er gået op eller ned i den enkelte klynge. Tabel 4.1 viser dette.

Tabel 4.1 Ændringer i den faktiske beskæftigelse i Region Sjællands klynger 1995-2004

Klynge	Regionen 1995	Regionen 2004	Absolutte jobvækst 1995-2004	Relative jobvækst % 1995-2004
Specialisering og stigende andele				
Farma	3.285	4.633	1.348	41,0%
Byggematerialer	2.389	2.469	80	3,3%
Maskiner	3.652	3.541	-111	-3,0%
Fødevarer	10.503	9.716	-787	-7,5%
	19.829	20.359	530	2,7%
Specialisering, men faldende andele				
Plast	4.098	3.995	-103	-2,5%
Medico	2.066	1.964	-102	-4,9%
Glas & vinduer	2.031	1.558	-473	-23,3%
	8.195	7.517	-678	-8,3%
Underrepræsenteret, men stigende andele				
Bøger & blade	1.047	1.972	925	88,3%
Film & tv	419	571	152	36,3%
Mekatronik	1.329	1.785	456	34,3%
Stål & jern	3.379	3.013	-366	-10,8%
	6.174	7.341	1.167	18,9%
Underrepræsenteret og faldende andele				
Musik & spil	210	322	112	53,3%
It service	1.798	2.303	505	28,1%
It fremstilling	304	384	80	26,3%
Kemisk	191	219	28	14,7%
Videntung service	911	1.009	98	10,8%
Avanceret teknik	331	309	-22	-6,6%
Telekommunikation	2.859	2.617	-242	-8,5%
Forretningservice	1.551	1.340	-211	-13,6%
Turisme	3.447	2.943	-504	-14,6%
Papir & pap	1.312	987	-325	-24,8%
Tekstil	1.120	734	-386	-34,5%
Træ & møbler	4.217	2.714	-1.503	-35,6%
Mejeri	879	511	-368	-41,9%
Transportmidler	2.476	1.380	-1.096	-44,3%
Logistik	3.198	1.764	-1.434	-44,8%
	24.804	19.536	-5.268	-21,2%
Klynger i alt	59.002	54.753	-4.249	-7,2%

Kilde: Copenhagen Economics' klyngedatabase udviklet for Erhvervs- og Byggestyrelsen samt Ringkjøbing, Viborg og Århus amter.

Den første gruppe af klynger i tabel 4.1 er dem med specialisering og stigende andele. Det vil sige klyngerne øverst til højre i klyngeplottet (det grønne felt). I denne gruppe er der skabt 530 arbejdspladser i perioden.

Den næste gruppe klynger findes til højre under stregen. Det er etablerede der er klynger der taber markedsandele. Disse klynger er etablerede klynger i tilbagegang (dvs specialiserede klynger, men med faldende andele). Disse klynger har mistet ca. 4.200 arbejdspladser over de sidste ti år.

Den næste gruppe i figuren er de klynger der er på vej frem (øverst til venstre i figuren). Disse klynger har skabt omkring 1.100 jobs. Og der er udsigt til flere da mange af disse klynger er hurtigt på vej frem.

Endelig er der gruppen nederst til venstre. Disse klynger bør ikke have den store interesse. Dog er det værd at bemærke for Region Sjælland at beskæftigelsen i regionens klynger er faldet med over 5 procent. Samtidig skal man også bemærke at flere af landets vækstklynger ligger i denne del af plottet, og det kan udgøre en trussel på sigt.

Indkomsten i klyngerne

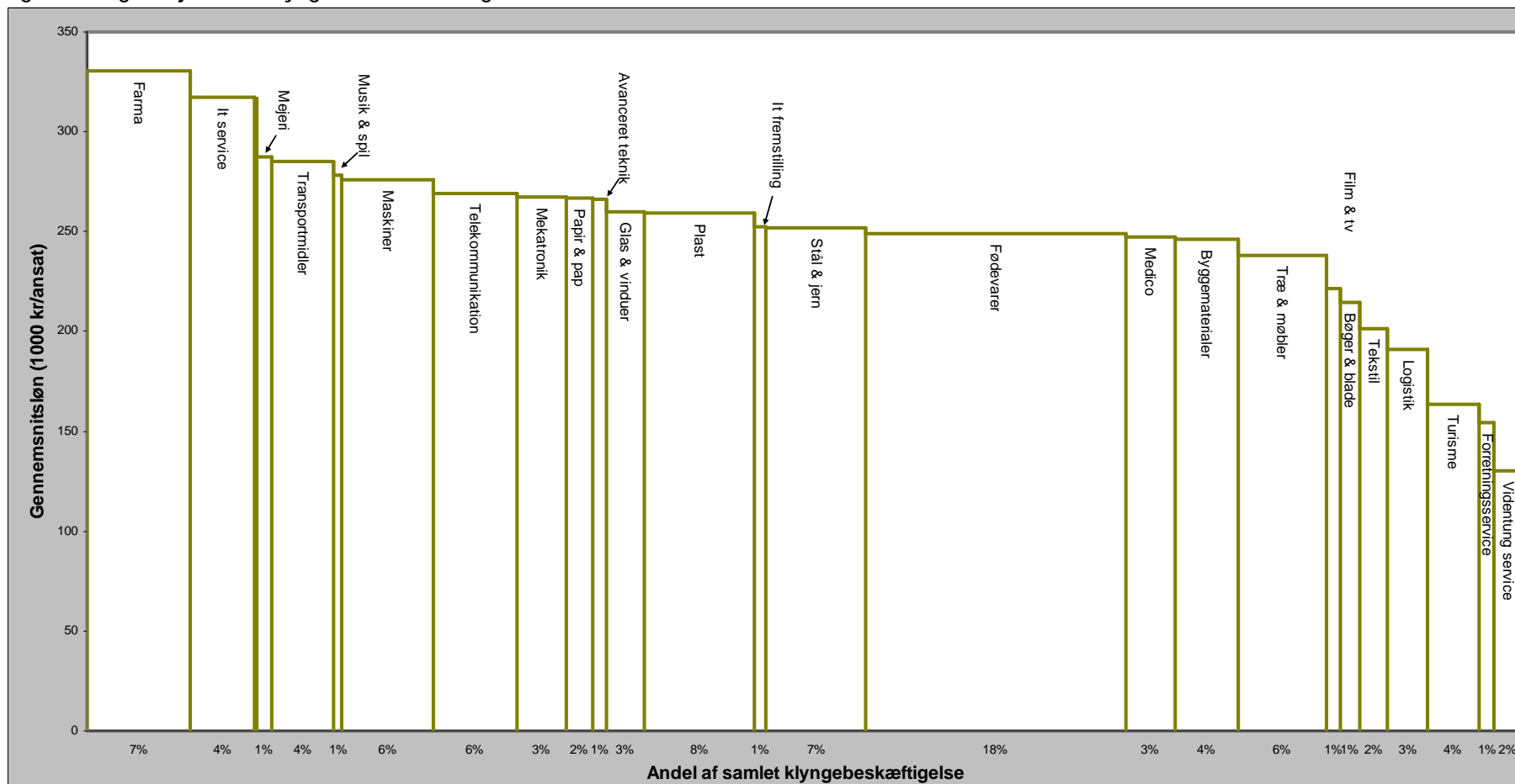
Den efterfølgende figur 4.6 supplerer klyngeplottet i Figur 4.5 idet den kombinerer oplysninger om klyngernes beskæftigelse med oplysninger om lønniveauet om klyngerne. Bredden af søjler angiver klyngens andel af regions beskæftigelse mens højden på søjlerne angiver gennemsnitslønnen i klyngen.

I en målrettet indsats overfor klyngerne gælder det således om enten at gøre de 'høje' områder bredere eller om at gøre de 'brede' områder højere - altså få dem, der har en høj løn pr. ansat til at fylde noget mere (flere ansatte), eller at få de områder, der beskæftigelsesmæssigt fylder meget til at få en højere produktivitet.

For eksempel viser figuren at farma er en mellemstor klynge i Region Sjælland. Denne klynge har den højeste gennemsnitsløn af de sjællandske klynger. Det understreger at farma-klyngen bidrager væsentligt til værdiskabelsen og den positive forandring af regionens erhvervsliv.

I den anden ende af skalaen ligger bøger og blade som en spirende klynge, men denne klynge har en relativ lav gennemsnitsløn. Figur 4.6 kan således hjælpe til at rette interessen de rette steder hen, men prioriteringen af hvilke klynger der skal fremmes kan ikke foretages alene på dette grundlag.

Figur 4.6 Region Sjællands klyngesammensætning

Kilde: Copenhagen Economics' klyngedatabase udviklet for Erhvervs- og Byggestyrelsen samt Ringkjøbing, Viborg og Århus amter.

4.4. Konklusion om erhvervsstrukturen

Klynger er væsentlige for den regionale erhvervsudvikling, og mange regioner i andre dele af verden har haft succes med at finde fire-fem målrettede og ambitiøse forløb hvor man søger at bringe de styrkepositioner der allerede findes i regionen længere frem i retning af nogle dynamiske klynger. De steder hvor det er lykkedes har det været til gavn for hele regionens økonomi.

Udgangspunktet for at forandre regionens erhvervsliv er svagere på Sjælland end andre steder af den simple grund at de eksisterende klynger i regionen fylder mindre end i andre regioner. Klyngerne udgør kun 30 procent af regionens private beskæftigelse, mens andre danske regioner har helt op til 40 procent beskæftiget i klynger (Nordjylland).

Dernæst viser klyngeanalysen af regionen at der samlet set kun er få erhvervmæssige styrker, idet kun den farmaceutiske klynge skiller sig ud som en klynge i vækst og med høj specialisering. Det er endvidere problematisk hvis denne klynge består af centrale store virksomheder der er datterselskaber af virksomheder uden for regionen. Det gør klynge mere sårbar overfor beslutninger om omstruktureringer internt i disse koncerner.

Det er endvidere et særligt problem for Region Sjælland at der blandt de globalt orienterede klynger er langt flere klynger der taber markedsandele end klynger der vinder markedsandele. Dette viser sig også ved at regionen har den laveste andel af fremspirende klynger i forhold til den samlede regionale klyngebeskæftigelse. Samlet set antyder disse indledende analyser at de konkurrenceudsatte erhverv er i tilbagegang i regionen.